

Απρίλιος 2022

Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΥΡΩΣΕΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΔΡΩΝΤΩΝ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΧΑΪΝΟΓΛΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

*Σχολή Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τεχνών – Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών
Σπουδών*

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	1
Υπεύθυνη Δήλωση.....	3
Περίληψη	4
Abstract	5
Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο 1: Προσδιορισμός – ορισμός των κυρώσεων	7
Κεφάλαιο 2: Ο Ο.Η.Ε. και τα καθεστώτα κυρώσεων	9
2.1 Ιστορικό πλαίσιο του ΟΗΕ και τα καθεστώτα κυρώσεων.....	9
2.1.1 Το ιστορικό των καθεστώτων κυρώσεων.....	10
2.2 Το κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ	11
2.3 Τα προαπαιτούμενα για τη λήψη μέτρων.....	12
2.4 Κλασικά μέτρα και έξυπνες κυρώσεις	14
2.5 Επιτροπές κυρώσεων.....	15
2.6 Τα μέτρα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας από το Σ.Α. του ΟΗΕ	16
2.6.1 Επιτροπή Αντιτρομοκρατίας (Counter-Terrorism Committee-CTC).....	16
Κεφάλαιο 3: Η πολιτική κυρώσεων σε περιφερειακούς οργανισμούς και στις ΗΠΑ	18
3.1 Ευρωπαϊκή Ένωση	18
3.2 Αφρικανική Ένωση	22
3.3 Η Οικονομική Κοινότητα των Δυτικών Αφρικανικών χωρών – ECOWAS	23
3.4 Ηνωμένες Πολιτείες	24
3.4.1 Η διαφοροποίηση των κυρώσεων για την τρομοκρατία	26
3.4.2 Τα κράτη-σπόνσορες της τρομοκρατίας.....	28
Κεφάλαιο 4: Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας	32
4.1 Η αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας ως νέος στόχος μετά την 11 ^η Σεπτεμβρίου	32

4.2 Ο ριζοσπαστικός ισλαμισμός	33
4.3 Η περίπτωση της Αλ Κάιντα	35
4.3.1 Η απαρχές της Αλ Κάιντα	37
4.3.2 Το νέο καταφύγιο	38
4.3.3 Οι ΗΠΑ ως ο βασικός στόχος της Αλ Κάιντα.....	38
4.3.4 Τα μέτρα-κυρώσεις για την αποδυνάμωσή της	40
4.4 Η περίπτωση του ISIS	44
4.4.1 Καταστροφή μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς και σωματεμπορία	49
Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα - Επίλογος	54
Βιβλιογραφία	59

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία.

Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Βογιατζής Στέργιος

Περίληψη

Η τρομοκρατία και η εγκληματική δραστηριότητα μη κυβερνητικών δρώντων άρχισε να απασχολεί τις διεθνείς εξελίξεις όλο και περισσότερο από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα και ιδίως από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Καταλυτικής σημασίας γεγονός αποτέλεσε η τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001. Από το σημείο αυτό και ύστερα η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας παίρνει νέα τροπή. Ο ΟΗΕ, οι διάφοροι περιφερειακοί οργανισμοί (π.χ. Ε.Ε, Αφρικανική Ένωση) αλλά και πολλά κράτη οφείλουν πλέον να την αντιμετωπίσουν. Εξάλλου δεν είναι λίγα τα κράτη που έχουν πληγεί από τρομοκρατικές επιθέσεις. Ένας από τους τρόπους αυτούς αποτέλεσαν, αλλά και εξακολουθούν να αποτελούν, οι κυρώσεις σε οικονομικό και εμπορικό επίπεδο εναντίον των τρομοκρατικών οργανώσεων. Μερικές εκ των σημαντικότερων, η Αλ Κάιντα και ο ISIS, κατάφεραν σε σημαντικό βαθμό να αποτελέσουν απειλή σε παγκόσμιο επίπεδο ως προς την έκταση των επιθέσεών τους και γι' αυτό να λάβουν ιδιαίτερη δημοσιότητα. Το αποτέλεσμα ήταν μια ευρεία αλλαγή στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας καθώς ο κίνδυνος πλέον ξεπερνούσε τα νοητά σύνορα των χωρών με εμπλεκόμενους από πάρα πολλές χώρες ταυτόχρονα. Το ερώτημα που τίθεται εκ του αποτελέσματος πλέον, είναι το κατά πόσο οι κυρώσεις και τα μέτρα εναντίον των συγκεκριμένων οργανώσεων αλλά και γενικά κατά της τρομοκρατίας, που λαμβάνονται από τους θεσμούς του ΟΗΕ, των περιφερειακών οργανισμών κ.ο.κ, πετυχαίνουν τον στόχο τους.

Λέξεις – κλειδιά: τρομοκρατία, εγκληματική δραστηριότητα, κυρώσεις, Ο.Η.Ε, Ε.Ε, Κεφάλαιο VII, Ηνωμένες Πολιτείες, Αλ Κάιντα, ISIS, φονταμενταλισμός, μνημεία, σωματεμπορία

Abstract

Terrorism and the criminal activity of non-governmental actors began to occupy international developments more and more from the end of the 20th century and especially from the beginning of the 21st century. The terrorist attack on the United States on September 11, 2001, was a catalytic event. From this point on, the fight against terrorism takes a new turn. The UN, the various regional organizations (e.g. the EU, the African Union) but also many states now have to deal with it. After all, many countries have been hit by terrorist attacks. One of these ways has been and still is, economic and commercial sanctions against terrorist organizations. Some of the most important ones, Al Qaeda and ISIS, have significantly managed to pose a global threat, in terms of the extent of their attacks, and therefore receive special publicity. The result was a far-reaching change in the fight against terrorism as the danger now transcended the imaginary borders of states with too many countries involved at the same time. The question that arises from the result now, is whether the sanctions and measures against the specific organizations but also against terrorism in general, taken by the UN institutions, the regional organizations and so on, achieve their goal.

Keywords: terrorism, criminal activity, sanctions, UN, EU, Chapter VII, United States, Al Qaeda, ISIS, fundamentalism, monuments, human trafficking

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την αποτελεσματικότητα των κυρώσεων κατά της τρομοκρατίας και της εγκληματικής δραστηριότητας μη κυβερνητικών δρώντων. Αναλύονται τα καθεστάτα κυρώσεων, που ψηφίζονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, περιφερειακών οργανισμών και κρατών.

Κατά το πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία προσπάθεια να προσδιοριστεί γενικά η έννοια των κυρώσεων και να δοθούν ορισμοί σχετικά με αυτό. Ο στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι να δοθεί μία βάση ως προς την ευρύτερη σημασία των κυρώσεων ανάμεσα στον πομπό (αυτός που εκπέμπει τις κυρώσεις) και στον δέκτη (των κυρώσεων).

Κατά το δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται τα καθεστάτα των κυρώσεων του ΟΗΕ. Γίνεται λόγος σε πρώτη φάση το ιστορικό πλαίσιο του ΟΗΕ (από τις απαρχές της Κοινωνίας των Εθνών) και των καθεστώτων κυρώσεων. Στη συνέχεια οριοθετούνται όλα τα μέτρα, οι κυρώσεις, τα προαπαιτούμενα με βάση το Κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ καθώς και οι επιτροπές κυρώσεων. Επίσης, γίνεται λόγος για την διαφοροποίηση των μέτρων και των καθεστώτων κυρώσεων για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας αναλύονται εκτενώς οι πολιτικές των κυρώσεων από διάφορους περιφερειακούς οργανισμούς (Ευρωπαϊκή Ένωση, Αφρικανική Ένωση, Οικονομική Κοινότητα των Δυτικών Αφρικανικών Χωρών). Επίσης αναλύονται και οι κυρώσεις ενός συγκεκριμένου κράτους, των Ηνωμένων Πολιτειών, διότι κρίνονται ιδιαίτερης βαρύτητας λόγω της ισχύος και της θέσης της στο Διεθνές Σύστημα, καθώς επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη διεθνή πολιτική.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται λεπτομερώς ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας με εκτενή εμβάθυνση στις τρομοκρατικές οργανώσεις της Αλ Κάιντα και του ISIS, καθώς επίσης στους τρόπους και στα καθεστάτα κυρώσεων με σκοπό την αναχαίτιση της δυναμικής τους.

Τέλος, το πέμπτο μέρος αφιερώνεται στα συμπεράσματα σχετικά με το κατά πόσο οι κυρώσεις είναι επιτυχείς ως προς τον σκοπό τους, τόσο από την ανάλυση των δύο τρομοκρατικών οργανώσεων όσο και από την στάση του ΟΗΕ, των προαναφερθέντων περιφερειακών οργανισμών και των ΗΠΑ.

Κεφάλαιο 1: Προσδιορισμός – ορισμός των κυρώσεων

«Οι κυρώσεις είναι μέτρα που ένα μέρος (ο πομπός) τις χρησιμοποιεί για να επηρεάσει ένα άλλο (τον στόχο-δέκτη). Οι κυρώσεις ή η απειλή των κυρώσεων έχουν χρησιμοποιηθεί από τις κυβερνήσεις για να αλλάξουν (ή να συμβάλλουν) (σ)τα ανθρώπινα δικαιώματα, το εμπόριο ή τις εξωτερικές πολιτικές άλλων κυβερνήσεων. Αναπτύσσονται έννοιες για την ανθεκτικότητα του πομπού και του δέκτη, που εξαρτώνται (πρώτον) από την υπομονή τους και (δεύτερον) την έκταση που θα υποφέρουν από τις κυρώσεις. Το κατά πόσο μπορεί να απαιτήσει¹ ένας πομπός από τον στόχο του, εξαρτάται από τη σχετική ανθεκτικότητα (και) των δύο². Οι κυρώσεις που επιβάλλουν λιγότερη βλάβη στον στόχο μπορεί μερικές φορές να είναι πιο αποτελεσματικές από αυτές που επιφέρουν μεγαλύτερη βλάβη³» (Engers & Eaton, 1992, 899).

Εντός εθνικών συνόρων, οι νόμοι και οι (κρατικές) συμβάσεις επιτρέπουν στα μέρη να επηρεάζουν τις πράξεις του άλλου. Ένα τρίτο μέρος, το νομικό σύστημα, έχει τη δυνατότητα να τιμωρεί για τυχόν παραβιάσεις νόμων ή συμβάσεων. Αντίθετα οι κυρίαρχες κυβερνήσεις δεν διαθέτουν ένα τρίτο μέρος, το οποίο να επιβάλει συμφωνίες μεταξύ τους.

Η απειλή κυρώσεων ή η υπόσχεση ανταμοιβής μπορούν να είναι αποτελεσματικές μόνο στο βαθμό, που ο δέκτης πιστεύει, ότι ο πομπός θα τηρήσει τη δηλωμένη πολιτική του. Μια βασική προϋπόθεση σε πολλές νομικές και οικονομικές αναλύσεις είναι, ότι οι κυβερνήσεις μπορούν να αναλάβουν δεσμεύσεις για τη λήψη ορισμένων ενδεχόμενων μέτρων· η εγχώρια επιβολή του νόμου, για παράδειγμα, είναι μια δέσμευση που τιμωρεί τους παραβάτες· τα φορολογικά συστήματα καθορίζουν την είσπραξη εσόδων ως συνάρτηση των οικονομικών δραστηριοτήτων των ιδιωτικών φορέων (Engers & Eaton, 1992, 899-901).

Ως ένα βαθμό οι εμπορικές και οικονομικές κυρώσεις πιθανόν να προκαλέσουν ζημιές στην οικονομία του δέκτη των κυρώσεων. Ωστόσο αυτό δεν μεταφράζεται

¹ Γι' αυτό το λόγο επιβάλλει και κυρώσεις

² Δηλαδή την δυνατότητα και των δύο να αντέξουν-επωμισθούν οικονομικά, πολιτικά, εμπορικά κ.ο.κ, το βάρος των κυρώσεων ο καθένας από την πλευρά του.

³ Λόγου χάρι ο διασυρμός που μπορεί να επιφέρει σε ένα κράτος, σε έναν ιδιώτη ή μία επιχείρηση (π.χ. τράπεζα) η δυσφήμιση των κυρώσεων μπορεί να αποβεί μοιραίος και να προκαλέσει κλυδωνισμούς μεγαλύτερους από το μέγεθος και την ένταση των επιβαλλόμενων κυρωτικών μέτρων.

απαραιτήτως και ως πολιτική μεταστροφή του δέκτη. Ένα από τα αρνητικά αποτελέσματα των κυρώσεων είναι ότι αποδυναμώνει τα έσοδα, το οποίο να μεν μπορεί να αποδυναμώσει τον δέκτη των κυρώσεων, δηλαδή το καθεστώς και τους υποστηρικτές του, αλλά είναι επίσης αρκετά εύκολο να μειώσει την δύναμη των αντιστασιακών ομάδων, που προσπαθούν να οργανωθούν και να δημιουργήσουν μία αποτελεσματική αντίσταση κατά του καθεστώτος⁴. Το επιθυμητό στις κυρώσεις είναι να πληγούν οι υποστηρικτές του καθεστώτος περισσότερο από τους αντιστασιακούς. Δηλαδή αυτού του είδους οι κυρώσεις ονομάζονται «έξυπνες κυρώσεις», καθώς ο στόχος είναι πιο καθορισμένος και οι παράπλευρες απώλειες είναι λιγότερες. Παρόλο που οι έξυπνες κυρώσεις περιλαμβάνουν οικονομικά μέτρα, λόγω χάρη το πάγωμα των ξένων τραπεζικών λογαριασμών από εξέχοντα μέλη του καθεστώτος, είναι πολύ πιθανόν να συμπεριληφθούν και μέτρα διακοπής πολιτιστικών δεσμών, όπως για παράδειγμα καλλιτεχνικά δρώμενα ή αθλητικά γεγονότα. Τέτοιου είδους κυρώσεις, που είναι επιλεκτικές και επισημαίνουν πολιτιστικές αξίες, έχουν ως στόχο να πλήξουν κοινωνικές ομάδες που ασχολούνται και λατρεύουν τον πολιτισμό (Kaempfer & Lowenberg, 2003, 233). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το αθλητικό μποϊκοτάζ των Νοτιοαφρικάνων κατά τη διάρκεια του Apartheid. Οι Νοτιοαφρικάνοι λευκοί φάνηκαν πιο υποτιμημένοι εν αντιθέσει με τους μαύρους Νοτιοαφρικάνους, διότι τα έθνη της Κοινοπολιτείας αρνήθηκαν να παίξουν ράγκμπι και κρίκετ με την Νότια Αφρική, δηλώνοντας έτσι πλήρη αντίθεση με το καθεστώς του Apartheid (Rogers, 1988, 23). Επομένως, οι εμπορικές κυρώσεις δημιούργησαν φαινομενικά μικρότερη πίεση σε σχέση με την γενική κατακραυγή από την Κοινοπολιτεία (Kaempfer & Lowenberg, 2003, 233).

⁴ Στο οποίο επιβάλλονται οι κυρώσεις.

Κεφάλαιο 2: Ο Ο.Η.Ε. και τα καθεστώτα κυρώσεων

2.1 Ιστορικό πλαίσιο του ΟΗΕ και τα καθεστώτα κυρώσεων

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και λίγο πριν την τελική πτώση της Κοινωνίας των Εθνών, οι Συμμαχικές χώρες ξεκίνησαν το σχέδιο για ένα νέο διεθνές σώμα, το οποίο θα διατηρούσε την ειρήνη σε μία μεταπολεμική εποχή. Η Κοινωνία των Εθνών είχε αρκετά περιορισμένη συμμετοχή κρατών και ταυτόχρονα ήταν ένας οργανισμός, που παρουσιάζονταν ως ιδιαίτερα καχύποπτος από τις Ηνωμένες Πολιτείες (Simons, 1999, 62).

Τον Ιούνιο του 1941 εκπρόσωποι της Μεγάλης Βρετανίας και της Κοινοπολιτείας, της Γαλλίας, του Βελγίου, της Ελλάδος, της Ολλανδίας και του Λουξεμβούργου, της Νορβηγίας, της Πολωνίας, της Γιουγκοσλαβίας και της Τσεχοσλοβακίας συναντήθηκαν στο Λονδίνο για να καθορίσουν την διασυνοριακή διακήρυξη, που στόχο είχε, όλοι η συνυπογράφοντες να πασχίζουν για έναν κόσμο στον οποίον όλοι οι άνθρωποι θα μπορούν να ζουν με ειρήνη και ασφάλεια. Δύο μήνες αργότερα ο Ρούζβελτ και ο Τσόρτσιλ συναντήθηκαν κρυφά στη Νέα Γη, για να συμφωνήσουν για την Ατλαντική Συμφωνία, που στόχο είχε να καταδείξει τις αρχές με τις οποίες θα διέπονταν οι διακανονισμοί-συμβιβασμοί μεταξύ των χωρών κατά την μεταπολεμική περίοδο. Η συγκεκριμένη Συμφωνία υπεγράφη αργότερα από την Σοβιετική Ένωση και 14 άλλες χώρες, αντίπαλες στις δυνάμεις του Άξονα. Οι παραπάνω συμφωνίες αποτέλεσαν την πηγή έμπνευσης της μετέπειτα σχεδίασης του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Είναι σημαντικό πάντως να σημειωθεί, πως η κυβέρνηση των ΗΠΑ επί προεδρίας Ρούζβελτ εργάστηκε με γνώμονα να υποστηρίξει το νέο εγχείρημα που λέγεται ΟΗΕ, θεωρώντας ότι δεν θα έπρεπε σε καμία περίπτωση να καταλήξει στο 'φιάσκο' της Κοινωνίας των Εθνών, όπου το συντηρητικό Κογκρέσο είχε αποκλείσει την είσοδο της χώρας ως μέλος της ΚτΕ, παρά την μεγάλη προσπάθεια του προέδρου Γούιλσον να προωθήσει τις ΗΠΑ να εισέλθουν στο νέο τότε διεθνή οργανισμό. Αυτό που θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντικό ήταν να μη επαναληφθούν τα ίδια λάθη με την

Κοινωνία των Εθνών, η οποία ήταν αποτέλεσμα της συμφωνίας των Βερσαλλιών, που είχε ως στόχο την τιμωρία της Γερμανίας.

Κατά την ίδια περίοδο ένας σημαντικός αριθμός διεθνών οργανισμών δημιουργήθηκαν, με σκοπό να καλύψουν τις ανάγκες του μεταπολεμικού κόσμου, όπου στις οποίες σημαντικό ρόλο θα διαδραμάτιζαν οι ΗΠΑ. Όπως για παράδειγμα η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Διεθνούς Τραπεζής για την Ανουκοδόμηση και την Ανάπτυξη, δημιουργήθηκαν με στόχο να βοηθήσουν τις ίδιες τις χώρες, αλλά ταυτόχρονα και την εδραίωση της αμερικανικής επιρροής στις περισσότερες χώρες του καπιταλιστικού κόσμου (Simons, 1999, 63-65).

2.1.1 Το ιστορικό των καθεστώτων κυρώσεων

Οι Βρετανοί και Αμερικανοί συντάκτες του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών είχαν την γνώση του μεγέθους της ισχύος των οικονομικών κυρώσεων κατά κύριο λόγο ήδη από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Συγκεκριμένα, μετά την αποτυχία της ΚτΕ να αναλάβει δράση μέσω των κυρώσεων εναντίον της αναθεωρητικής δύναμης της Ιαπωνίας, που όλο και επεκτείνονταν στη δεκαετία του 1930, οι Αμερικανοί θεώρησαν αργότερα, το 1940, πως αποτελούν ιδιαίτερης αξίας τα μέτρα των κυρώσεων και ότι θα έπρεπε να είναι στο προσκήνιο του νέου διεθνούς οργανισμού.

Δύο συγκεκριμένες κυρώσεις περιλαμβάνονται για τα κράτη, που δεν είναι συνεργάσιμα και απείθαρχα ως προς τους κανονισμούς διατήρησης της Διεθνούς ασφάλειας, κατά τον Χάρτη του ΟΗΕ (πέραν των άλλων μέτρων που είναι στην διακριτική ευχέρεια του Συμβουλίου Ασφαλείας): ένα μέλος των Ηνωμένων Εθνών που έχει παραβιάσει εξακολουθητικά τις αρχές του Χάρτη μπορεί να αποβληθεί από την Γενική Συνέλευση, σύμφωνα πάντα με τη προτροπή του Συμβουλίου Ασφαλείας (κατά το άρθρο 6)• και επίσης, όταν ένα μέλος έχει καθυστερούμενες οφειλές δεν θα πρέπει να του επιτραπεί η ψήφος στη Γενική Συνέλευση, εκτός και αν, η καθυστερημένες οφειλές ξεπερνούν τον έλεγχο του μέλους-κράτους που τις οφείλει. Το ζήτημα, ωστόσο, που τίθεται, είναι ότι τα παραπάνω μέτρα έχουν δεχτεί κριτική καθώς δείχνουν μια γενική ασάφεια ως προς τον τρόπο δράσης τους.

Στην ουσία αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι, ότι αν ένα κράτος παραβιάζει τις αρχές του Χάρτη του ΟΗΕ, αποτελεί ζήτημα μόνο του Συμβουλίου Ασφαλείας και κατά συνέπεια των Μονίμων Μελών αυτού, τα οποία συνήθως επηρεάζονται από άλλα μέλη του Σ. Ασφαλείας με το να υποστηρίζουν τη μία ή την άλλη απόφαση. Επομένως, τα Μόνιμα Μέλη αποφασίζουν το αν ένα κράτος παραβιάζει ή όχι τον Χάρτη και τι μέτρα θα πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση αυτής της απειθαρχίας. Το άρθρο 41 του Χάρτη του ΟΗΕ αναφέρει, πως η επιλογή των οικονομικών κυρώσεων αποτελεί αποκλειστικά απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, ενώ άρθρα κατά το Κεφάλαιο VII παρέχουν την επιλογή της στρατιωτικής ισχύος, εάν κρίνει το Σ. Ασφαλείας ότι οι δράσεις που υπόκεινται υπό το άρθρο 41 μάλλον είναι ανεπαρκής ή έχουν αποδειχθεί ότι είναι ανεπαρκής (κατά το άρθρο 42) (Simons, 1999, 65-69).

2.2 Το κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ

Με το άρθρο 24 § 1 του Καταστατικού Χάρτη, το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει «... την κύρια ευθύνη δια την διατήρησιν της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας ...» ((UNRIC) 2019). Ο ρόλος του εγγυητή της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας υποστηρίζεται με τις αρμοδιότητες δράσης, που απονέμονται στο Συμβούλιο Ασφαλείας από τις διατάξεις του Κεφαλαίου VII του Καταστατικού Χάρτη (Κτενίδης, 2008, 1). Κατά το άρθρο 39 στο οποίο «το Συμβούλιο Ασφαλείας θα αποφαινεται αν υπάρχει απειλή για την ειρήνη, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική ενέργεια και θα κάνει συστάσεις ή θα αποφασίζει ποια μέτρα θα λαμβάνονται σύμφωνα με τα Άρθρα 41 και 42, για να διατηρηθεί ή να αποκατασταθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια» ((UNRIC) 2019).

Τα δεσμευτικά μέτρα με βάση το Κεφάλαιο VII διακρίνονται σε μέτρα που δεν προσβλέπουν σε χρήση ένοπλης βίας (άρθρο 41) και σε μέτρα που συνεπάγονται σε ένοπλες δράσεις (άρθρο 42).

Να σημειωθεί πως με το άρθρο 39 προβλέπονται και οι μη δεσμευτικές συστάσεις καθώς και τα προσωρινά μέτρα, που μπορεί να προτείνει το Συμβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 40, πριν αποφασίσει τη λήψη δεσμευτικών μέτρων. Ωστόσο το άρθρο 41 του Καταστατικού Χάρτη είναι εκείνο, που αποτελεί την πεμπτούσια στο σύστημα της συλλογικής ασφάλειας του ΟΗΕ. Τα μέτρα που προβλέπονται από το άρθρο 41 (δεσμευτικά μέτρα χωρίς χρήση ένοπλης βίας) αποκαλούνται και ως «διεθνείς

κυρώσεις» ή καλύτερα «*διεθνείς οικονομικές κυρώσεις*». Η χρήση του όρου αυτού δικαιολογείται από το προαναφερθέν άρθρο. Κατά συνέπεια το Συμβούλιο Ασφαλείας όταν το επικαλείται έχει το δικαίωμα να προχωρήσει αρχικά στην «*διακοπήν, πλήρη ή μερικήν των οικονομικών σχέσεων*» και εν συνεχεία στην «*διακοπήν των σιδηροδρομικών, θαλασσίων, εναέριων, ταχυδρομικών, τηλεγραφικών, ραδιοφωνικών και λοιπών μέσων συγκοινωνίας και την διακοπήν των διπλωματικών σχέσεων*» (Κτενίδης, 2008, 2), (Carisch & Rickard-Martin, 2014, 1-2).

Οι οικονομικές κυρώσεις δεν εισάγονται μόνο από το Συμβούλιο Ασφαλείας στο πλαίσιο της συλλογικής ευθύνης των Ηνωμένων Εθνών, αλλά και από τα ίδια κράτη, που προσφεύγουν μονομερώς στα πλαίσια της άσκησης της εξωτερικής τους πολιτικής. Αυτές οι κυρώσεις αποτελούνται από μέτρα, που (1) λαμβάνονται από κράτη ως αντίδραση σε παραβιάσεις διεθνών υποχρεώσεων άλλων κρατών και τα οποία ονομάζονται αντιμέτρα, καθώς και τα (2) μονομερή περιοριστικά μέτρα, που προβλέπονται από διατάξεις διεθνών συμβάσεων (Κτενίδης, 2008, 3), (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος και Σαρηγιαννίδης 2019, 165).

2.3 Τα προαπαιτούμενα για τη λήψη μέτρων

Οι κύριοι λόγοι για την λήψη μέτρων υπό το Κεφάλαιο VII είναι η διαπίστωση από το Σ. Ασφαλείας, ότι υπάρχει απειλή κατά της ειρήνης, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική πράξη. Να σημειωθεί, ωστόσο, πως σε κανένα σημείο του Χάρτη του ΟΗΕ δεν ορίζεται η έννοια της ειρήνης και της διακινδύνευσης της. Ωστόσο, χρησιμοποιείται ως όρος που εμπεριέχει την έννοια της διεθνούς ασφάλειας και επομένως το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει την διακριτική ευχέρεια, κατά την διαπίστωση της συνδρομής των προϋποθέσεων που του επιτρέπουν, να δράσει στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VII. Κατά το σύστημα των Ηνωμένων Εθνών η διασφάλιση της ειρήνης προηγείται του δικαίου, ενώ απειλή κατά της ειρήνης είναι ό,τι θεωρεί το Συμβούλιο ασφαλείας πως απειλεί την ειρήνη (Κτενίδης, 2008, 4), (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος και Σαρηγιαννίδης 2019).

Όταν προκύπτει μία κατάσταση και ενεργοποιείται ο μηχανισμός του Κεφαλαίου VII, ανακύπτουν νομικά ζητήματα σε δύο περιπτώσεις: πρώτον, είτε η κατάσταση αυτή αφορά το εσωτερικό ενός μόνο κράτους είτε δεύτερον η κατάσταση αυτή, που

προκαλεί της δράση του Σ. Ασφαλείας εκκρεμεί ήδη στο Διεθνές δικαστήριο. Στην πρώτη περίπτωση κατά το Άρθρο 2 § 7 προβλέπεται ρητά ότι καμία από τις διατάξεις του δεν επιτρέπει στα Ηνωμένα Έθνη να επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους. Ωστόσο, από την ίδια τη διάταξη εξαιρούνται οι κυρώσεις που επιβάλλει το Σ. Ασφαλείας προβλέποντας ότι ο καταστατικός περιορισμός στη δράση των Ηνωμένων Εθνών δεν θα παρεμποδίζει την εφαρμογή αναγκαστικών μέτρων κατά το κεφάλαιο VII. Κατά τη δεύτερη περίπτωση το Σ. Ασφαλείας έχει τη δυνατότητα όταν μία διαφορά εκκρεμεί ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου να αποφασίζει μέτρα σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, τα οποία λόγω της νομικής δεσμευτικότητας τους, είτε καθιστούν την εκκρεμή δίκη άνευ αντικειμένου είτε προσδιορίζουν το αποτέλεσμα της. (Κτενίδης, 2008, 5)

Παρόλα αυτά, οι περιπτώσεις διεθνών κρίσεων στις οποίες το Συμβούλιο Ασφαλείας παρενέβη με στόχο τη λήψη μέτρων στα πλαίσια του κεφαλαίου VII είναι πολύ λιγότερες παρότι πληρούνταν οι προϋποθέσεις. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, εν ολίγοις, δεν έδρασε σε αρκετές περιπτώσεις λόγω της άσκησης βέτο ενός ή περισσοτέρων από τα Μόνιμα Μέλη του, καθώς η άσκηση βέτο αποτελεί μία ακόμη διάσταση του συστήματος συλλογικής ασφάλειας των Ηνωμένων Εθνών. Μάλιστα, αυτό έγινε ιδιαίτερα εμφανές στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, όταν και έγινε αντιληπτή η αδυναμία του Συμβουλίου Ασφαλείας να λάβει μέτρα με βάση το Κεφάλαιο VII σε καταστάσεις που πιθανόν να απειλούσαν την παγκόσμια ειρήνη. Επομένως, αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι ο προσδιορισμός των νομικών προϋποθέσεων ενεργοποίησης του Συμβουλίου Ασφαλείας, στα πλαίσια του κεφαλαίου VII, έχει σχετική σημασία, διότι ο στόχος που του ανατίθεται από το Χάρτη του ΟΗΕ φαίνεται ότι υπονομεύεται από άλλες διατάξεις του ίδιου κειμένου (Κτενίδης, 2008, 6), (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος και Σαρηγιαννίδης 2019, 165-170).

Τα μέτρα που λαμβάνονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας στα πλαίσια του Κεφαλαίου VII εισάγονται με το άρθρο 48 § 2 του Χάρτη σύμφωνα με το οποίο τα μέλη των Ηνωμένων Εθνών υποχρεούνται να εφαρμόζουν τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου άμεσα αλλά και μέσω ενεργειών τους στις κατάλληλες διεθνείς υπηρεσίες, στις οποίες είναι μέλη (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος και Σαρηγιαννίδης 2019).

Παρά τη νομική δεσμευτικότητα των αποφάσεων του Σ. Ασφαλείας έναντι των μελών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, δεν αμφισβητείται ότι αυτές από τη σκοπιά του

εθνικού δικαίου των μελών του οργανισμού δεν έχουν άμεσο αποτέλεσμα στις εσωτερικές τους έννομες τάξεις και δεν παράγουν άμεσα δικαιώματα και υποχρεώσεις για τους ιδιώτες.

Με ορισμένες εξαιρέσεις, που αφορούν μέτρα τα οποία μπορούν να εφαρμοστούν απευθείας από τα κράτη στην πλειοψηφία τους, τα μέτρα που λαμβάνει το Συμβούλιο Ασφαλείας και δεν συμπεριλαμβάνουν τη χρήση ένοπλης βίας απαιτούν την ενσωμάτωση τους στις εθνικές έννομες τάξεις με κανονιστικές ή ατομικές εθνικές πράξεις (Κτενίδης, 2008: 7-9), (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος και Σαρηγιαννίδης 2019).

2.4 Κλασικά μέτρα και έξυπνες κυρώσεις

Ως λήψη μέτρων σύμφωνα με το άρθρο 41 του Καταστατικού Χάρτη νοείται κυρίως η επιβολή εμπάργκο, δηλαδή ο οικονομικός αποκλεισμός ενός κράτους, το οποίο θεωρείται ως απειλή ή διαταράσσει την ειρήνη. Ωστόσο τα μέτρα αυτά αποδείχθηκαν προβληματικά καθώς η επιβολή αυστηρών οικονομικών κυρώσεων σε ένα κράτος και η διατήρησή τους, που ισχύει για αρκετά μεγάλα χρονικά διαστήματα, είναι πιθανόν να οδηγήσει ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού σε εξαθλίωση, που εν συνεχεία μπορεί να δημιουργήσει ανθρωπιστική κρίση. Εν τέλει οι κυρώσεις είναι αρκετά πιθανόν να μην επηρεάζουν πάντοτε την πολιτική ηγεσία του κράτους, η οποία έχει τη δυνατότητα να συνεχίζει την πολιτική της, εξασφαλίζοντας τη δική της επιβίωση και αδιαφορώντας για τις συνέπειες των μέτρων στον υπόλοιπο πληθυσμό. Οι παραπάνω συνέπειες οδήγησαν το Συμβούλιο Ασφαλείας στα μέσα της δεκαετίας του '90, στην υιοθέτηση μέτρων που χαρακτηρίστηκαν ως έξυπνες ή στοχευμένες κυρώσεις (όπως και έγινε λόγος στο υποκεφάλαιο 1.1). Τα μέτρα, δηλαδή, είχαν ως στόχο πρόσωπα φυσικά ή νομικά ή ενώσεις προσώπων, που ελέγχονται από τις κυβερνήσεις των κρατών και που ευθύνονται, σύμφωνα με το Σ. Ασφαλείας, για την απειλή ή τη διατάραξη της ειρήνης είτε λόγω της ατομικής τους δράσης είτε της συμμετοχής τους σε μικρότερες οργανώσεις, οι οποίες αποτελούν απειλή για την ειρήνη. Με τον τρόπο αυτό το Συμβούλιο περιορίζεται στην επιβολή των αναγκαίων και ανάλογων με τους στόχους τους κυρώσεων. Τα βασικότερα μέτρα που λαμβάνονται εναντίον των προσώπων αυτών είναι:

- η δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων
- η αναστολή το πιστώσεων
- η απαγόρευση πρόσβασης στις χρηματοπιστωτικές αγορές
- η απαγόρευση των διεθνών μετακινήσεων τους
- της χορήγησης βίζας
- και της συμμετοχής του σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Σκοπός των προαναφερθέντων μέτρων είναι να επιτευχθούν οι στόχοι που θέτονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας, χωρίς ωστόσο να παραβιάζονται οι επιταγές του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου (Κτενίδης, 2008, 10-11), (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος και Σαρηγιαννίδης 2019, 165-171).

2.5 Επιτροπές κυρώσεων

Οι επιτροπές κυρώσεων, οι οποίες συστάθηκαν ήδη από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, περιοριζόταν αρχικά στην παροχή τεχνικών συμβούλων στο Σ. Ασφαλείας για να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα των κυρώσεων, στην παροχή συνδρομής στα κράτη για την διευκρίνιση των υποχρεώσεών τους, στην παρακολούθηση της εφαρμογής των μέτρων και στην γνωστοποίηση οποιασδήποτε τυχόν παραβίασής τους στο Συμβούλιο. Επίσης, οι συνεδριάσεις γίνονται κεκλεισμένων των θυρών και οι λήψεις των αποφάσεων γίνονται με συναινετικό τρόπο και με δικαίωμα οποιουδήποτε από τα μέλη-κράτη των επιτροπών να ασκήσει βέτο.

Μεταξύ των καθηκόντων των επιτροπών ήταν και τα ζητήματα των ανθρωπιστικών εξαιρέσεων. Κατ' ουσίαν, πρόκειται για εξαιρέσεις από τις απαγορεύσεις που εισάγονται με τα μέτρα του Συμβουλίου Ασφαλείας και οι οποίες επιτρέπουν την διενέργεια συναλλαγών, την προμήθεια αγαθών και την παροχή υπηρεσιών, με σκοπό να εξυπηρετηθούν ανθρωπιστικές και πολιτικές ανάγκες του πληθυσμού των κρατών, που έχουν υποστεί κυρώσεις. Ως παραδείγματα αυτών των συναλλαγών είναι η προμήθεια φαρμακευτικού υλικού, τροφίμων και άλλων υλικών που θεωρούνται αναγκαία για την επιβίωση του πληθυσμού, ενώ ακόμη επιτρέπονται και οι αντίστοιχες χρηματοοικονομικές πράξεις. Η διενέργεια των συναλλαγών αυτών προϋποθέτει την έγκριση των επιτροπών κυρώσεων (Κτενίδης, 2008: 11-12).

2.6 Τα μέτρα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας από το Σ.Α. του ΟΗΕ

Αμέσως μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις Ηνωμένες Πολιτείες ελήφθησαν μέτρα σε θεσμικό επίπεδο ως προς τη δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το πιο σημαντικό ήταν η σύνδεση του Κεφαλαίου VII με την τρομοκρατία. Σύμφωνα με την Απόφαση 1373/2001 του ΟΗΕ τα κράτη υποχρεούνται να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα κατά της χρηματοδότησης τρομοκρατικών οργανώσεων και δραστηριοτήτων. Λόγου χάριν μερικά μέτρα είναι το πάγωμα των κεφαλαίων σε πρόσωπα που εμπλέκονται σε τέλεση τρομοκρατικών πράξεων, απαγόρευση των πολιτών τους ή τυχόν προσώπων και οντοτήτων στην επικράτειά τους από την δημιουργία χρηματοοικονομικών περιουσιών και κεφαλαίων, προληπτική συνεργασία των κρατών για την πάταξη της τρομοκρατίας, ποινική δίωξη των εμπλεκομένων σε τρομοκρατικές ενέργειες και η επιβολή απαγορεύσεων στην διασυνοριακή μετακίνηση τρομοκρατών⁵ (Security Council 2001).

2.6.1 Επιτροπή Αντιτρομοκρατίας (Counter-Terrorism Committee-CTC)

Η CTC εδραιώθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας με την Απόφαση 1373/2001 (Security Council 2001), το οποίο υιοθετήθηκε ομόφωνα στις 28 Σεπτεμβρίου του 2001 μετά τα γεγονότα της τρομοκρατικής επίθεσης στις Ηνωμένες Πολιτείες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους.

Η επιτροπή, η οποία αποτελείται από όλα τα 15 μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας⁶, δημιουργήθηκε με βασικό γνώμονα την παρακολούθηση της Αποφάσεως 1373 (2001), δηλαδή την εφαρμογή μίας σειράς μέτρων που αποσκοπούσαν στην ενίσχυση της νομικής και θεσμικής ικανότητάς τους να αντιμετωπίζουν τρομοκρατικές δραστηριότητες τόσο στο εσωτερικό της κάθε χώρας αλλά και σε περιοχές σε ολόκληρο τον κόσμο. Συμπεριλαμβάνονται επίσης τα παρακάτω μέτρα:

⁵ Για περισσότερες πληροφορίες:

https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf

⁶ **Μόνιμα μέλη:** Κίνα, Γαλλία, Ρωσία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες **Μη μόνιμα μέλη:** Εσθονία, Ινδία, Ιρλανδία, Κένυα, Μεξικό, Νίγηρας, Νορβηγία, Άγιος Βικέντιος και Γρεναδίνες, Τυνησία, Βιετνάμ

- Ποινικοποίηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας με οποιοδήποτε τρόπο και από οποιοδήποτε κι αν προέρχεται αυτή
- Πάγωμα χωρίς καμία καθυστέρηση των κεφαλαίων, άλλων χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων των ατόμων που έχουν διαπράξει πράξεις τρομοκρατίας (ή έχουν σκοπό να πράξουν)
- Άρνηση όλων των μορφών οικονομικής υποστήριξης τρομοκρατικών οντοτήτων
- Καταστολή της παροχής ασφαλούς καταφυγίου, τροφής ή υποστήριξης τρομοκρατών
- Κοινοποίηση πληροφοριών με άλλες κυβερνήσεις σχετικά με ομάδες που διαπράττουν ή σχεδιάζουν να διαπράξουν τρομοκρατικές ενέργειες
- Συνεργασία με κυβερνήσεις για την έρευνα, τον εντοπισμό, την σύλληψη, την έκδοση εντάλματος εγκληματικής πράξης και την εισαγγελική δίωξη
- Ποινικοποίηση της οποιασδήποτε ενεργητικής ή παθητικής αρωγής για χάρη της τρομοκρατίας στο εσωτερικό δίκαιο των χωρών και προώθηση των παραβατών ενώπιον της δικαιοσύνης
- Η Απόφαση επίσης καλεί τα κράτη να γίνουν μέλη στα διεθνή νομικά όργανα που σχετίζονται με την αντιτρομοκρατία.

Το Σεπτέμβριο του 2005 το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε την Απόφαση 1624/2005, με το οποίο καλεί τα κράτη-μέλη να *«απαγορεύσουν με νόμο την παρότρυνση διάπραξης τρομοκρατικής ενέργειας (ή ενεργειών), να προλάβουν την παρότρυνση διάπραξης τρομοκρατικής ενέργειας και να αρνηθούν την παροχή ασφαλούς καταφυγίου σε οποιοδήποτε πρόσωπο, για το οποίο υπάρχουν αξιόπιστες και σχετικές πληροφορίες, δίνοντας σοβαρούς λόγους για να θεωρήσουν ότι έχουν διαπράξει υποκίνηση τρομοκρατικής ενέργειας ή ενεργειών»* (Counter-Terrorism Committee Executive Directorate 2005).

Κεφάλαιο 3: Η πολιτική κυρώσεων σε περιφερειακούς οργανισμούς και στις ΗΠΑ

3.1 Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβάλλει κυρώσεις (είναι κυρίως γνωστές ως περιοριστικά μέτρα) ως μέρος της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας. Η Ε.Ε. καθώς δεν διαθέτει κοινή στρατιωτική δύναμη, πολλοί Ευρωπαίοι ηγέτες θεωρούν τις κυρώσεις ως το πιο ισχυρό εργαλείο εξωτερικής πολιτικής. Για την λήψη μέτρων επιβολής κυρώσεων απαιτείται ομόφωνη συγκατάθεση από όλα τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Masters, What are Economic Sanctions 2019).

Όλες οι διεθνείς κυρώσεις είναι ενσωματωμένες σε μεγαλύτερα πλαίσια αλληλεπικαλυπτόμενων μέσων άσκησης πολιτικής και επιβολής κυρώσεων. Ωστόσο, υφίσταται η τάση να αξιολογούνται οι κυρώσεις για την αποτελεσματικότητά τους από το πλεονέκτημα που έχει ένας και μόνο πομπός κυρώσεων-είτε πρόκειται για τον ΟΗΕ, την ΕΕ ή μια μεμονωμένη χώρα όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες.

Υπάρχουν τρεις διαφορετικοί τύποι κυρώσεων που επιβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρώτα απ' όλα η Ευρωπαϊκή Ένωση λειτουργεί ως υπεύθυνη υλοποίησης των αποφασισθέντων κυρώσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ⁷. Η Ε.Ε. λαμβάνει τέτοια μέτρα σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο μέσω δύο νομοθετικών πράξεων: της απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (CFSP), ακολουθούμενη από την έκδοση κανονισμού (Biersteker & Portela, 2015, 1). Παραδείγματα ευρωπαϊκών κυρώσεων αποτελούν η Λιβερία, η Αγκόλα, η Γουινέα-Μπισσάου, η Σομαλία, η δημοκρατία του Κονγκό, η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία και το Νότιο Σουδάν.

Τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ενσωματωμένα κατά κάποιον τρόπο στις γενικώς εφαρμοστέες κυρώσεις του ΟΗΕ, νομιμοποιημένες από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και τουλάχιστον, θεωρητικά, υλοποιούμενες από όλα τα μέλη-κράτη του ΟΗΕ. Από τη στιγμή που τα μέτρα απλώς υλοποιούνται με βάση το

⁷ Να σημειωθεί πως όλα τα μέλη του ΟΗΕ είναι υποχρεωμένα να υλοποιήσουν τα κυρωτικά μέτρα, που έχουν υιοθετηθεί υπό το Κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ.

Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, φαίνεται πως δεν υφίσταται ανεξάρτητη πρωτοβουλία από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κατά δεύτερον, υπάρχουν οι αυτόνομες κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ξεπερνούν τα μέτρα του ΟΗΕ και περιγράφονται ως συμπληρωματικά μέτρα. Αυτά τα επιπλέον μέτρα συνήθως λαμβάνονται για να ενισχύσουν τα προηγουμένως ληφθέντα μέτρα του ΟΗΕ και γι' αυτό πολλές φορές βασίζονται στη διατύπωση των αποφάσεων του Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Για παράδειγμα, οι κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Ιράν, στη Βόρεια Κορέα, στη Λιβύη και στην Ακτή Ελεφαντοστού. Όλα τα παραπάνω παραδείγματα είναι αυτού του τύπου κυρώσεων της ΕΕ, δηλαδή αποτελούν συμπληρωματικά μέτρα των κυρώσεων, που έχει επιβάλλει το Συμβούλιο Ασφαλείας και καλούνται τα μέλη-κράτη να τα εφαρμόσουν πίστα. Ωστόσο αμφισβητούν τη νομιμότητα αυτών των μέτρων κάποια από τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ και ιδίως δύο μόνιμα μέλη του Συμβουλίου, που είναι η Κίνα και η Ρωσία. Οι στόχοι των αυτόνομων κυρώσεων της ΕΕ είναι κυρίως να προσθέσουν περιπτώσεις, στις οποίες το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν μπορεί να συμφωνήσει. Αυτό φαίνεται στην περίπτωση της Συρίας, όπου η Ρωσία και η Κίνα άσκησαν βέτο-τουλάχιστον εν μέρει, διότι υπήρξε δυσαρέσκεια σχετικά με την επέκταση των στόχων της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων πάνω από τη Λιβύη, ώστε να συμπεριληφθεί και η αλλαγή του καθεστώτος του 2011.

Ως τρίτη μορφή ευρωπαϊκών κυρώσεων νοούνται οι ανεξάρτητες, που εφαρμόζονται δηλαδή ανεξάρτητα από τις κυρώσεις του ΟΗΕ. Η συγκεκριμένη μορφή κυρώσεων ενεργοποιείται σε περιπτώσεις όπου το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ δεν είναι ικανό να φτάσει σε συμφωνία εξαιτίας αντιθέσεων που υφίσταται ανάμεσα στα μόνιμα μέλη του. Επίσης, χρησιμοποιούνται και ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από την άποψη ότι εκφράζεται με αυτό το μέσο η ανησυχία ως προς κάτι που θεωρείται ως μη αποδεκτή συμπεριφορά, αλλά και να επαναβεβαιωθούν οι ευρωπαϊκές αξίες στο διεθνές περιβάλλον. Λόγου χάρη οι κυρώσεις στη Συρία, στη Ρωσία, στην Ουκρανία, στη Ζιμπάμπουε, στη Λευκορωσία κ.ο.κ είναι παραδείγματα αυτής της κατηγορίας ευρωπαϊκών κυρώσεων. Να σημειωθεί ακόμη, πως οι κυρώσεις της ΕΕ κατά κύριο λόγο εφαρμόζονται σε συνδυασμό και με μονομερή μέτρα από τις Ηνωμένες Πολιτείες ή από οποιοδήποτε κράτος ή από περιφερειακούς οργανισμούς (Biersteker & Portela, 2015, 1-2). Παρόλα αυτά η συγκεκριμένη κατηγορία αυτών των μέτρων έχει κατακριθεί από το Συμβούλιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ

και το 2014 εξέδωσε απόφαση με την οποία καταδεικνύεται ο αρνητικός αντίκτυπος στα ανθρώπινα δικαιώματα από τα μονομερή και καταναγκαστικά μέτρα. Το ζήτημα που προκύπτει είναι ότι η ΕΕ θεσπίζει πολυμερείς κυρώσεις, ενώ οι τελευταίες νοούνται μόνο ως μέτρα, που επιβάλλονται μόνο από τον ΟΗΕ.

Ως προς τα κυρωτικά μέτρα, η ΕΕ αποτελεί αδιαμφισβήτητα έναν εταίρο που έχει ως προσανατολισμό την συνεργασία· ως παράδειγμα είναι η στενή συνεργασία με τις ΗΠΑ. Οι απαγορεύσεις που θέτει ο ΟΗΕ συνυπάρχουν συχνά με κυρώσεις που επιβάλλονται από περιφερειακούς οργανισμούς και κράτη, τις οποίες θεωρεί ως ενίσχυση της περιφερειακής και παγκόσμιας νομιμότητας των μέτρων της. Ως παράδειγμα είναι οι κυρώσεις της ΕΕ για τη Συρία, οι οποίες επιβλήθηκαν παράλληλα με παρόμοια μέτρα από τις ΗΠΑ. Μερικούς μήνες αργότερα, ακολούθησαν η Τουρκία και ο Αραβικός Σύνδεσμος με τα δικά τους καθεστώτα κυρώσεων.

Ως προς τον πρώτο τύπο (που έγινε λόγος παραπάνω), η υλοποίηση των ευρωπαϊκών κυρώσεων, οι οποίες δίνουν ισχύ στα μέτρα που έχει ήδη λάβει ο ΟΗΕ, υιοθετούνται πολύ σύντομα μετά από απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ουσιαστικά τα επιπρόσθετα-συμπληρωματικά μέτρα της ΕΕ επίσης ακολουθούν την δέσμη μέτρων του ΟΗΕ (δεύτερος τύπος κυρώσεων). Οι ευρωπαϊκές κυρώσεις υιοθετούν τη διατύπωση των αποφάσεων του ΟΗΕ με στόχο να προωθήσουν τον ίδιο σκοπό, που είναι η ύπαρξη επαγρύπνησης, όπως αναφέρεται ρητά στην υλοποίηση των όρων των αποφάσεων. Επιπλέον τα συμπληρωματικά μέτρα που συμφωνούνται από την ΕΕ πολλές φορές έχουν τη μορφή επιπλέον στόχων, όπως για παράδειγμα συγκεκριμένων προσώπων ή οργανισμών, τα οποία υφίστανται ήδη στην λίστα του ΟΗΕ.

Στην περίπτωση που οι κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να επιβληθούν σε έναν στόχο, ο οποίος ίσως να είναι ήδη στόχος των μέτρων του ΟΗΕ, όταν ξεσπά μία κρίση, είναι πολύ πιθανό να δημιουργηθεί σύγχυση σε σχέση με τα αρχικά επιβαλλόμενα μέτρα του ΟΗΕ. Μία τέτοια περίπτωση αποτελούσε η Ακτή του Ελεφαντοστού το 2010, όπου δόθηκε το έναυσμα για μονομερή μέτρα, τα οποία ξεπερνούσαν τα αρχικά του ΟΗΕ (Biersteker & Portela, 2015, 2-3).

Ως προς οι αυτόνομες κυρώσεις της ΕΕ, φαίνεται να γίνονται συχνά αντικείμενο συνεργασίας με άλλους πομπούς κυρώσεων, όπως για παράδειγμα με την Οικονομική Κοινότητα των Δυτικών Αφρικανικών Χωρών (ECOWAS), την Αφρικανική Ένωση, τον Αραβικό Σύνδεσμο και συχνά με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Πράγματι, η αυτόνομη

πρακτική κυρώσεων της ΕΕ φαίνεται να δίνει μία σαφή επιρροή στον διατλαντικό προσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης σε σχέση με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς και κράτη. Η πλειοψηφία, εξάλλου, των αυτόνομων μέτρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιβάλλονται παράλληλα με την Ουάσιγκτον. Μερικά παραδείγματα αποτελούν, η Συρία, η Λευκορωσία, η Ρωσία, η Ουκρανία, η Γουινέα, η Ζιμπάμπουε κλπ. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι και οι δύο πλευρές συμπίπτουν κάθε φορά. Η περίπτωση των αμερικανικών κυρώσεων στην Κούβα βρίσκει σε πλήρη αντίθεση την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Επιπλέον, η Ουάσιγκτον και οι Βρυξέλλες διαφέρουν και στον τρόπο προσέγγισης ως προς τον τερματισμό των κυρώσεων. Δηλαδή από την μία πλευρά η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι συχνά έτοιμη να παύσει τα μέτρα (υπό την προϋπόθεση ότι ο δέκτης των κυρώσεων έχει κάνει βήματα προς συμμόρφωση), ενώ από την άλλη πλευρά οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι απρόθυμες να τροποποιήσουν τα μέτρα προτού επιτευχθεί πλήρης συμμόρφωση. Επίσης οι ΗΠΑ έχουν λιγότερη οικονομική αλληλεξάρτηση με τη Ρωσία και άρα έχουν την δυνατότητα να επιβάλουν ευρύτερες και αυστηρότερες κυρώσεις από την ΕΕ. Μία τέτοια περίπτωση αποτελούν οι διαπραγματεύσεις για την άρση των κυρώσεων κατά του Ιράν, όταν και φάνηκαν οι έντονες αποκλίσεις των δύο πλευρών του Ατλαντικού ως προς την επιβολή αυτών των μέτρων. Τούτο μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία ενός μεγαλύτερου διαπραγματευτικού χώρου για την ΕΕ⁸, όπως αποδεικνύεται για παράδειγμα από τη Διαδικασία του Μινσκ⁹, δεδομένου ότι τα μέλη της ΕΕ έχουν λιγότερο εκτεταμένες κυρώσεις (και χρησιμοποιούν λιγότερο έντονη ρητορική) από τις ΗΠΑ.

Κατά τους T. Biersteker and Clara Portela, παρατηρείται πως τα μέτρα της ΕΕ συνδέονται στενά με τις πρακτικές του ΟΗΕ. Συχνά, οι περιφερειακοί οργανισμοί παροτρύνουν το Συμβούλιο Ασφαλείας να χρησιμοποιήσει τα κυρωτικά μέτρα που έχουν προτείνει ή και θεσπίσει, για να υποστηρίξουν τις περιφερειακές κυρώσεις, μερικές φορές με την υποκίνηση και των ίδιων των περιφερειακών οργανισμών. Οι κυρώσεις της ΕΕ θεωρούνται, ορισμένες φορές, ως ένα προοίμιο για την επιβολή κυρώσεων από τα Ηνωμένα Έθνη. Λόγου χάριν, το εμπάργκο όπλων της ΕΕ στο Σουδάν, στη Λ. Δ. της Κίνας και την πρώην Γιουγκοσλαβία.

⁸ λόγω της μεγαλύτερης οικονομικής αλληλεξάρτησης με την Ρωσία.

⁹ Οι ειρηνευτικές διαδικασίες για το ζήτημα της Ανατολικής Ουκρανίας.

Όπως έχει ειπωθεί ήδη, η επιβολή κυρώσεων θεωρείται ως υποχρέωση από τα κράτη και τους περιφερειακούς οργανισμούς να τις εφαρμόσουν (σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ) και η ΕΕ φαίνεται να συμμορφώνεται με αυτό. Η μόνη διαφορά ως προς την εφαρμογή των κυρώσεων του ΟΗΕ, σε σχέση με τα κράτη για παράδειγμα, είναι ότι επιτυγχάνεται μέσω της εθνικής νομοθεσίας. Στην ΕΕ την αρμοδιότητα της εξωτερικής πολιτικής την έχει μόνο η ίδια και άρα τα κράτη-μέλη της πρέπει να εφαρμόσουν τα μέτρα μέσω της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Αυτό που εμμέσως εννοείται είναι ότι παρά την διεθνή νομιμότητα των κυρώσεων, η αμφισβήτησή τους υφίσταται κατά κύριο λόγο από τους ίδιους τους δέκτες των κυρώσεων (Biersteker & Portela, 2015, 2-4).

3.2 Αφρικανική Ένωση

Ο πρόδρομος της Αφρικανικής Ένωσης, ο Οργανισμός της Αφρικανικής Ένωσης, ιδρύθηκε το 1963 ως μία παν-αφρικανική συμφωνία, που στόχο είχε να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της αποαποικιοποίησης και τις δυσκολίες του Anti-Apartheid. Το 2001 η Αφρικανική Ένωση αντικατέστησε τον προηγούμενο οργανισμό Αφρικανικής Ένωσης, με στόχο να επιταχυνθεί η διαδικασία της ενοποίησης στην ήπειρο. Όπως στον ΟΗΕ έτσι και στην Αφρικανική Ένωση, υπάρχει ένα σώμα που αφιερώνεται στην πρόληψη, στην διαχείριση και στην λύση κρίσεων και συγκρούσεων (Συμβούλιο Ειρήνης και Ασφάλειας - PSC). Μία από τις βασικές αρχές της είναι *«η προώθηση δημοκρατικών αρχών και θεσμών, η συμμετοχή του πληθυσμού (σε αυτήν) και η καλή διακυβέρνηση»* (Charron & Portela, 2015, 6), (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος και Σαρηγιαννίδης 2019, 509-511).

Το άρθρο 23, με τίτλο *«Επιβολή κυρώσεων»*, ορίζει τα εξής: *«Κάθε κράτος μέλος που δεν συμμορφώνεται με τις αποφάσεις και τις πολιτικές της Ένωσης μπορεί να υπόκειται σε άλλες κυρώσεις, όπως η άρνηση μεταφοράς και επικοινωνιακών δεσμών με τα άλλα κράτη μέλη και άλλα μέτρα πολιτικού και οικονομικού χαρακτήρα που θα καθοριστούν από τη Συνέλευση».* (AFRICAN UNION 2000) Η συνηθέστερη αιτιολόγηση επιβολής κυρώσεων είναι οι αντισυνταγματικές αλλαγές των κυβερνήσεων (Charron & Portela, 2015: 6), η οποία ενεργοποιείται με το Άρθρο 30 (A.U. Constitutional Act).

3.3 Η Οικονομική Κοινότητα των Δυτικών Αφρικανικών χωρών – ECOWAS

Η ECOWAS ιδρύθηκε το 1975 σε μια προσπάθεια να βελτιωθούν και να υιοθετηθούν οικονομικές συνεργασίες μεταξύ των 15 μελών-κρατών¹⁰. Το 1991 υιοθέτησαν την Διακήρυξη Πολιτικών Αρχών¹¹ για την ενθάρρυνση και την προώθηση του πολιτικού πλουραλισμού. Το 2001 η ECOWAS υιοθέτησε ένα πρωτόκολλο που περιέγραφε πως θα υλοποιούνταν οι εθνικές εκλογές, πως θα οργανωνόταν και πως θα επιτηρούνταν σε κάθε κράτος-μέλος. Αυτό που κατ' ουσίαν συμφωνήθηκε είναι, ότι θα εφαρμόζονταν κυρώσεις στην περίπτωση ενός «ζαφνικού τέλους της δημοκρατίας» ή σε μία «μαζική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Στην περίπτωση που κάποιο από τα κράτη-μέλη τιμωρούνταν με κυρώσεις λόγω αντιδημοκρατικών διαδικασιών ή παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα τιμωρούνταν επίσης με αποπομπή από όλα τα σώματα λήψης αποφάσεων της ECOWAS.

Υπήρχαν, ωστόσο, και ελάχιστον βαρύτητας κυρώσεων, όπως λόγου χάριν η άρνηση υποστήριξης υποψηφίων, που προτάθηκαν από ένα κράτος-μέλος για θέσεις σε διεθνείς οργανισμούς και η άρνηση διοργάνωσης συνόδων της ECOWAS σε ένα από τα κράτη-μέλη της.

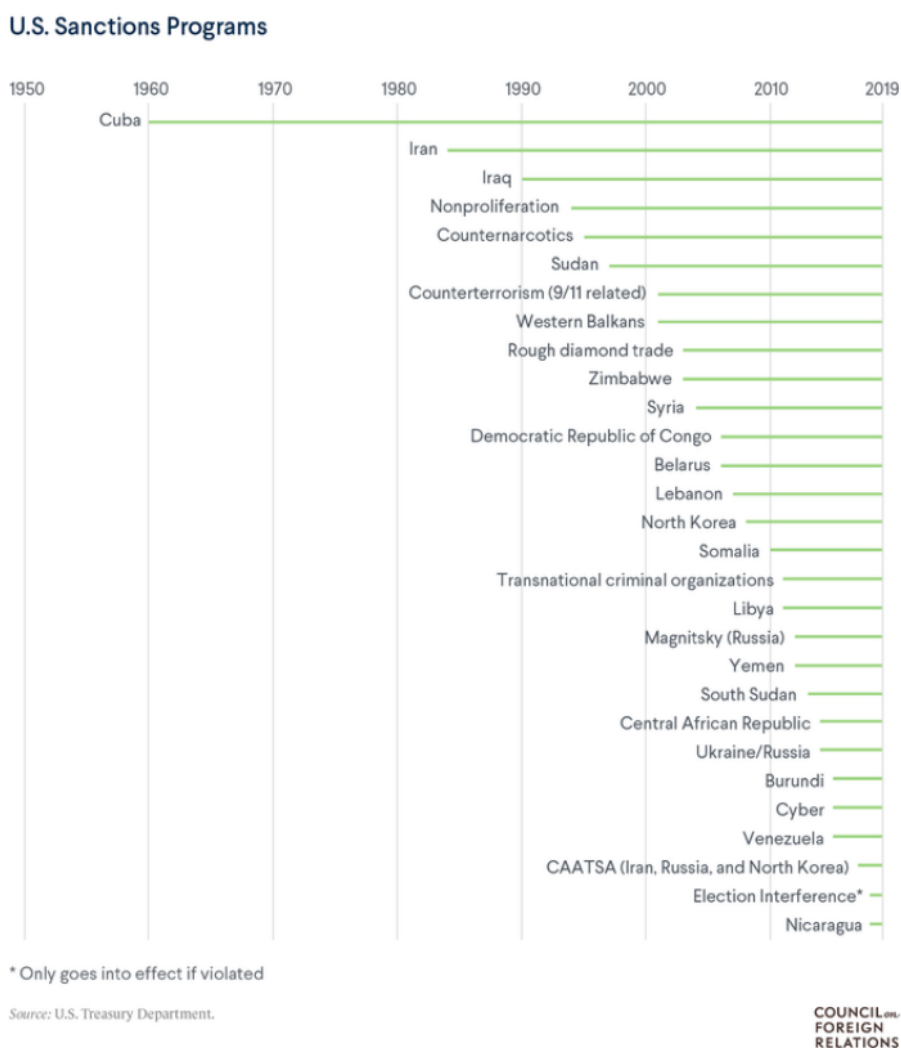
Από το 1990, η ECOWAS έχει εφαρμόσει συνολικά οκτώ καθεστώτα κυρώσεων εναντίον επτά μελών της και όλα αυτά αφορούσαν αντισυνταγματικές αλλαγές στην κυβέρνηση, οπότε και σχεδόν τα μισά μέλη της έχουν υποστεί κυρώσεις. Πέρα από την αναστολή της ένταξης χωρών στην Κοινότητα ως τιμωρία, η ECOWAS έχει μερικές φορές επιβάλει πιο εκτεταμένες κυρώσεις, όπως το εμπάργκο πετρελαίου και όπλων κατά της Σιέρρα Λεόνε το 1997.

Τέλος αξίζει να επισημανθεί, πως μέχρι στιγμής δεν έχει ακόμη υπάρξει επίκληση της διάταξης για παρέμβαση σε περίπτωση μαζικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Charron & Portela, 2015, 7-8), (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος και Σαρηγιαννίδης 2019, 528-529).

¹⁰ Μπενίν, Μπουρκίνα Φάσο, Πράσινο Ακρωτήριο, Γκάμπια, Γκάνα, Γουινέα, Γουινέα-Μπισσάου, Ακτή Ελεφαντοστού, Λιβερία, Μάλι, Νίγηρας, Νιγηρία, Σενεγάλη, Σιέρα Λεόνε και Τόγκο. Η Μαυριτανία ήταν μέλος μέχρι τα τέλη του 2000.

¹¹ Declaration of Political Principles

3.4 Ηνωμένες Πολιτείες

Εικόνα 1 Αμερικανικές κυρώσεις σε ισχύ έως το 2019 (Masters, Council of Foreign Relations 2019)

Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν εφαρμόσει τις περισσότερες οικονομικές και εμπορικές κυρώσεις από οποιαδήποτε άλλη χώρα του κόσμου. Η πολιτική των κυρώσεων μπορεί να προέρχεται είτε από τον εκτελεστικό είτε από τον νομοθετικό τομέα της αμερικανικής διακυβέρνησης. Οι Πρόεδροι, συνήθως, ξεκινούν την διαδικασία με την έκδοση εκτελεστικού διατάγματος (Executive Order), το οποίο κηρύττει μια εθνική κατάσταση έκτακτης ανάγκης ως απάντηση σε μία ασυνήθιστη και ταυτόχρονα έκτακτη ξένη απειλή· λόγου χάριν, «η διάδοση πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων ή οι πράξεις και οι πολιτικές της Ομοσπονδιακής Ρωσικής κυβέρνησης σε σχέση με την Ουκρανία (TREASURY, Ukraine-/Russia-related Sanctions 2020)». Τούτο παρέχει ειδικές εξουσίες στον Πρόεδρο (με βάση τον Διεθνή Νόμο για τα Οικονομικά Έκτακτης Ανάγκης), με τις οποίες ρυθμίζει το εμπόριο με βάση την υπάρχουσα απειλή,

για μία περίοδο ενός έτους, εκτός εάν παραταθεί από τον ίδιο ή λήξει με κοινή απόφαση του Κογκρέσου¹² (TREASURY, Office of Foreign Assets Control - Sanctions Programs and Information 2020) (Masters, Council of Foreign Relations 2019).

Αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι οι περισσότερες από τις 50 και πλέον καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης που κηρύχθηκαν, από τότε που το Κογκρέσο έβαλε όριο στη διάρκειά τους το 1976, παραμένουν ακόμη μέχρι σήμερα σε ισχύ, συμπεριλαμβανομένης εκείνης που είχε εγκρίνει ο Πρόεδρος Τζίμυ Κάρτερ το 1979 σχετικά με το Ιράν (Masters, Council of Foreign Relations 2019), ενώ διαπιστώνεται, πως οι μακροβιότερες -σε ισχύ- κυρώσεις φαίνεται πως ανήκουν στην Κούβα, που είναι ενεργές από το 1960. (Εικόνα 1)

Το Κογκρέσο από τη μεριά του, περνάει νομοθετήματα επιβάλλοντας νέες ή τροποποιώντας υπάρχουσες κυρώσεις, κάτι που γίνεται πολλές φορές. Σε περιπτώσεις όπου εμπλέκονται πολλαπλές νομικές εξουσίες, όπως με την Κούβα και το Ιράν, οι δράσεις του Κογκρέσου και της εκτελεστικής εξουσίας ίσως να πρέπει να απαιτηθούν, ώστε να ενισχύσουν ή να άρουν τις επιβεβλημένες απαγορεύσεις (των κυρώσεων). Και άρα, ορισμένες φορές, μπορεί να φτάσουν σε σύγκρουση μεταξύ τους σχετικά με την πολιτική των κυρώσεων (Masters, Council of Foreign Relations 2019).

Λίγο περισσότερες από είκοσι τέσσερις αμερικανικές κυρώσεις έχουν διεκπεραιωθεί από το Υπουργείο Οικονομικών (στο ειδικό τμήμα του OFAC)¹³, ενώ άλλα υπουργεία διαδραματίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο, όπως το Υπουργείο Εξωτερικών (US STATE DEPARTMENT 2020), Εμπορίου, Εσωτερικής Ασφάλειας και Δικαιοσύνης. Για παράδειγμα, ο Υπουργός Εξωτερικών έχει την δυνατότητα να χαρακτηρίσει μία οργάνωση ως αλλοδαπή τρομοκρατική οργάνωση ή να χαρακτηρίσει ένα κράτος ως σπόνσορας τρομοκρατίας. Και οι δύο περιπτώσεις θα υποστούν κυρώσεις.

¹² Οι εκτελεστικές εντολές ενδέχεται επίσης να τροποποιήσουν τις κυρώσεις.

¹³ «Το Γραφείο Ελέγχου Εξωτερικών Περιουσιακών Στοιχείων ("OFAC") του Υπουργείου Οικονομικών των ΗΠΑ διαχειρίζεται και επιβάλλει οικονομικές και εμπορικές κυρώσεις βάσει των σκοπών της εξωτερικής πολιτικής και εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ εναντίον στοχευμένων ξένων χωρών και καθεστώτων, τρομοκρατών, διεθνών διακινητών ναρκωτικών, εκείνων που ασχολούνται με δραστηριότητες που σχετίζονται με τη διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής και άλλες απειλές για την εθνική ασφάλεια, την εξωτερική πολιτική ή την οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών».

Για περισσότερες πληροφορίες: <https://home.treasury.gov/policy-issues/office-of-foreign-assets-control-sanctions-programs-and-information>

Μέχρι και το 2019 οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν μία σειρά από εμπειριστατωμένα καθεστώτα κυρώσεων κατά της Κούβας, της Βόρειας Κορέας, του Ιράν, της Συρίας, καθώς και άλλα πολλά, που αφορούσαν συγκεκριμένα πρόσωπα, ολόκληρες οργανώσεις κ.ο.κ . Επίσης, με την υπηρεσία OFAC προστίθενται σε τακτική βάση (ή διαγράφονται) πολλές χιλιάδες λ.χ. πρόσωπα, επιχειρήσεις, οργανώσεις (γνωστά και ως Specially Designated Nationals – SDNs (TREASURY, Specially Designated Nationals And Blocked Persons List (SDN) Human Readable Lists 2020)). Τα περιουσιακά στοιχεία αυτών των SDNs παγώνουν, ενώ όσοι είναι πολίτες των ΗΠΑ, οι αμερικανικές επιχειρήσεις και τα υποκαταστήματά τους, απαγορεύονται να έχουν οποιαδήποτε συναλλαγή με αποκλεισθέντες SDNs. Για παράδειγμα, υπό τον Πρόεδρο Τραμπ η OFAC έχει θέσει ως SDNs αρκετά υψηλόβαθμα άτομα και πολιτικά συνδεδεμένες εταιρείες με χώρες όπως την Κούβα, την Μιανμάρ, την Νικαράγουα και την Βενεζουέλα (Masters, Council of Foreign Relations 2019).

3.4.1 Η διαφοροποίηση των κυρώσεων για την τρομοκρατία

Η κυβέρνηση των ΗΠΑ έχει χρησιμοποιήσει τις οικονομικές κυρώσεις και ως ένα εργαλείο εναντίον διεθνών τρομοκρατικών οργανώσεων, κυρίως από το 1995, σηματοδοτώντας την αλλαγή της παραδοσιακής χρήσης των κυρώσεων, που βασικά ήταν εναντίον εχθρικών κρατών και καθεστώτων. Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, ο Πρόεδρος Μπους εξέδωσε εκτελεστικό διάταγμα (υπ' αριθμόν 13224), που διεύρυνε σημαντικά την πολιτική των κυρώσεων εναντίον διεθνών τρομοκρατικών οργανώσεων και τρομοκρατών. (OFAC 2002) Επίσης ο Μπους έδωσε στο Υπουργείο Οικονομικών ευρείες εξουσίες (κατά το άρθρο 311 του Νόμου περί Πατριωτών των ΗΠΑ¹⁴) να ορίσει ξένες δικαιοδοσίες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ως «πρωταρχικές ανησυχίες για το ξέπλυμα χρήματος» και να απαιτήσει από τα εγχώρια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, να λάβουν ειδικά μέτρα κατά των κρατικών ή μη οντοτήτων, που ασχολούνται με το ξέπλυμα χρήματος (The United States Government 2011).

Ο συνδυασμός, που προέκυψε από τα καθεστώτα κυρώσεων, που στοχεύουν τις διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις αλλά και κυβερνήσεις που υποθάλπουν την

¹⁴ PATRIOT ACT

τρομοκρατία, έχουν ως σκοπό να ενισχύσουν την πάταξη της τρομοκρατίας, των υποστηρικτών και των χρηματοδοτών της (OFAC 2002). Η βασική υπηρεσία για τον

Major U.S. Sanctions Violations Cases, 2009–2019

Bank name	Headquarters	Year	Fine
BNP Paribas	France	2014	\$8.9B
Societe Generale	France	2018	\$1.4B
Credit Agricole	France	2015	\$787M
Standard Chartered	UK	2012	\$667M
Standard Chartered	UK	2019	\$639M
ING	Netherlands	2012	\$619M
Unicredit Bank AG	Germany	2019	\$553M
Credit Suisse	Switzerland	2009	\$536M
ABN Amro	Netherlands/UK	2010	\$500M
HSBC	UK	2012	\$375M*
Lloyd's	UK	2009	\$350M
Commerzbank	Germany	2015	\$342M*
Bank of Tokyo-Mitsubishi	Japan	2014	\$315M
Barclays	UK	2010	\$298M
Deutsche Bank	Germany	2015	\$258M
Bank of Tokyo - Mitsubishi	Japan	2013	\$250M
Clearstream	Luxembourg	2014	\$152M
ZTE	China	2017	\$101M
Royal Bank of Scotland	UK	2013	\$100M

Note: Settlements of \$100 million or larger. Fines may include penalties for anti-money laundering laws violations.

* Fines are part of larger settlements involving related financial crimes

Sources: U.S. Department of Justice; U.S. Treasury Department; NY Department of Financial Services; *Financial Times*; *Wall Street Journal*; Royal Bank of Scotland; Reuters.

COUNCIL OF
FOREIGN
RELATIONS

Εικόνα 2 Οι σημαντικότερες παραβιάσεις αμερικανικών κυρώσεων 2009-2019
(Masters, Council of Foreign Relations 2019)

αποκλεισμό των περιουσιακών στοιχείων των κρατών, που υποστηρίζουν την τρομοκρατία και τις αντίστοιχες οργανώσεις της, είναι το Γραφείο Ελέγχου Εξωτερικών Περιουσιακών Στοιχείων – OFAC (όπως είχε γίνει λόγος παραπάνω), που βρίσκεται υπό την υπηρεσία του Υφυπουργού του υπουργείου Οικονομικών των ΗΠΑ (OFAC 2002).

Εκτός από αυτές τις συνεχιζόμενες δραστηριότητες επιβολής κυρώσεων και αποκλεισμού περιουσιακών στοιχείων, οι δυνατότητες του OFAC έχουν ενισχυθεί από επιπλέον διάφορες διατάξεις του PATRIOT ACT των ΗΠΑ και από το Κέντρο Παρακολούθησης Περιουσιακών Στοιχείων Αλλοδαπών Τρομοκρατών (FTAT), που ιδρύθηκε από το Κογκρέσο τον Οκτώβριο του 2000 και λειτουργεί ως υπηρεσία εντός του OFAC. Το FTAT, στο οποίο συμμετέχουν πολλές υπηρεσίες έχει ως σκοπό να αποκόψει και να τερματίσει τις χρηματοοικονομικές βάσεις των τρομοκρατών και να

αποκλείσει τις δυνατότητες συγκέντρωσης χρημάτων. Το FTAT έχει την δυνατότητα του εντοπισμού της χρηματοοικονομικής υποδομής τρομοκρατικών οργανώσεων σε παγκόσμια κλίμακα και μπορεί να μειώνει την οποιαδήποτε ικανότητα τους να κάνουν χρηματικές συναλλαγές μέσω του διεθνούς τραπεζικού συστήματος (OFAC 2002). Επίσης κατά τους ειδικούς, τα συγκεκριμένα μέτρα έχουν αναδιαμορφώσει ριζικά το κανονιστικό οικονομικό περιβάλλον αυξάνοντας κατά πολύ το ρίσκο για τις τράπεζες και άλλα οικονομικά ιδρύματα να εμπλακούν σε ύποπτες δραστηριότητες (Masters, Council of Foreign Relations 2019).

Οι ποινές, σχετικά με τις παραβιάσεις των κυρώσεων, θεωρούνται ιδιαίτερα σφοδρές, ως προς το ύψος των προστίμων, την απώλεια των επιχειρήσεων και φυσικά την δυσφήμιση (Masters, Council of Foreign Relations 2019). Ένα παράδειγμα μία τέτοιας παραβίασης αποτελεί η γαλλική τράπεζα BNP Paribas, η οποία ομολόγησε την ενοχή της το 2014 για την διαχείριση δισεκατομμυρίων δολαρίων με χώρες που βρίσκονται στην αμερικανική μαύρη λίστα (Κούβα, Ιράν, Σουδάν). Το πρόστιμο, που της επιβλήθηκε (\$8,9 δις) μετά από διευθέτηση, αποτελεί το μεγαλύτερο μέχρι και το έτος 2019. Επίσης πέραν του προστίμου, η τράπεζα έχασε το δικαίωμα της μετατροπής ξένου νομίσματος σε δολάρια για συγκεκριμένους τύπους συναλλαγών για ένα ολόκληρο έτος. (US Attorney's Office; 2014)

3.4.2 Τα κράτη-σπόνσορες της τρομοκρατίας

Κατά τη δεκαετία του 1970 και 1980, η αμερικανική αντιτρομοκρατική πολιτική εστίαζε κατά κύριο λόγο στα κράτη που υπέθαλπαν ή και χορηγούσαν την τρομοκρατία. Τα συγκεκριμένα κράτη ορίζονταν ως κράτη-σπόνσορες της τρομοκρατίας από τον εκάστοτε Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ ως χώρες, δηλαδή, «που επανειλημμένα παρέχουν κρατική βοήθεια για δράσεις διεθνούς τρομοκρατίας».¹⁵ Επίσης αναφέρει ρητά, ότι η παροχή κρατικής βοήθειας μέσω «εξαγωγών θα συνέβαλλε σημαντικά στο στρατιωτικό δυναμικό μιας τέτοιας χώρας, που υποστηρίζει πράξεις διεθνούς τρομοκρατίας, συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικής και εφοδιαστικής της ικανότητας, ή και θα ενίσχυαν την ικανότητα της να υποστηρίξει τέτοιου είδους πράξεις».¹⁶ (Senate and House of Representatives 1979) Σύμφωνα με το Υπουργείο

¹⁵ Υπό την Ενότητα 6 (i) του νόμου περί διοίκησης εξαγωγών του 1979

¹⁶ Υπό την ίδια ενότητα του ίδιου προαναφερθέντα νόμου

Εξωτερικών των ΗΠΑ και πιο συγκεκριμένα με το Τμήμα Αντιτρομοκρατίας, έχουν οριστεί έως και το έτος 2021, τα εξής κράτη ως σπόνσορες τρομοκρατίας:

- Κούβα (ορίστηκε ξανά την 12^η Ιανουαρίου 2021)
- Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας-Βόρεια Κορέα (ορίστηκε ξανά την 20^η Νοεμβρίου 2017)
- Ιράν (ορίστηκε την 19^η Ιανουαρίου 1984)
- Συρία (ορίστηκε την 29^η Δεκεμβρίου 1979)¹⁷

Από τη στιγμή που ορίζονται τα κράτη με αυτό τον χαρακτηρισμό σημαίνει πως θα υποστούν μία σειρά από οικονομικές κυρώσεις, οι οποίες υπόκεινται σε διαφορετικούς νόμους:

- *«Περιορισμοί στις άδειες εξαγωγής (ή γενική απαγόρευση) για είδη διπλής χρήσης ή κρίσιμη τεχνολογία (βάσει του νόμου περί διαχείρισης των εξαγωγών του 1979)*
- *Απαγόρευση πωλήσεων ή αδειών για αντικείμενα στη λίστα ελέγχου πολεμικών αεροπλάνων των ΗΠΑ (βάσει του νόμου ελέγχου εξαγωγών όπλων)*
- *Απαγόρευση της εξωτερικής βοήθειας των ΗΠΑ, συμπεριλαμβανομένων των πιστώσεων και των εγγυήσεων της Τράπεζας Εξαγωγών-Εισαγωγών (βάσει του νόμου περί εξωτερικής βοήθειας του 1961)*
- *Εξουσιοδότηση του Προέδρου να περιορίζει ή να απαγορεύει τις εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών από καθορισμένες χώρες, που δρουν τρομοκρατικές ομάδες (βάσει του νόμου περί διεθνούς συνεργασίας για την ασφάλεια και την ανάπτυξη του 1985)*
- *Απαγόρευση χρηματοοικονομικών συναλλαγών από άτομα των ΗΠΑ με τις κυβερνήσεις ορισμένων τρομοκρατικών χωρών (βάσει του νόμου περί αντιτρομοκρατίας και αποτελεσματικής θανατικής ποινής του 1996)*
- *Απαίτηση οι εκπρόσωποι των ΗΠΑ σε διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να καταψηφίσουν δάνεια ή άλλη χρηματοδοτική συνδρομή σε καθορισμένες χώρες (βάσει του νόμου περί διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων του 1977)*

¹⁷ U.S. Department of State - BUREAU OF COUNTERTERRORISM, <https://www.state.gov/state-sponsors-of-terrorism/>

- *Μη επιλεξιμότητα για το Σύστημα Γενικευμένων Προτιμήσεων ή το ΣΓΠ(GSP)¹⁸ (βάσει του νόμου περί εμπορίου του 1974)». (COSTIGAN and GOLD 2007)*

Στην περίπτωση που είναι δυνατόν να ακυρωθεί ο προσδιορισμός ενός κράτους ως χορηγού της τρομοκρατίας αυτό μπορεί να συμβεί με δύο τρόπους. Ο ένας εξ' αυτών, είναι να υποβάλει ο Πρόεδρος των ΗΠΑ μία έκθεση στο Κογκρέσο προτού λάβει χώρα η προτεινόμενη ακύρωση, υπό την προϋπόθεση ότι:

- Έχει υπάρξει μία πολύ σημαντική αλλαγή στην ηγεσία και στις πολιτικές της κυβέρνησης της ενδιαφερόμενης χώρας
- Δεν υποστηρίζει δράσεις διεθνούς τρομοκρατίας και
- η κυβέρνηση διαβεβαιώνει, ότι δεν θα υποστηρίξει πράξεις διεθνούς τρομοκρατίας στο μέλλον.

Ο δεύτερος τρόπος έχει ως εξής: απαιτείται από τον ίδιο τον Πρόεδρο να υποβάλει μία έκθεση στο Κογκρέσο, το μέγιστο 45 μέρες πριν τεθεί σε ισχύ η προτεινόμενη ακύρωση, αιτιολογώντας ωστόσο τη διαγραφή και πιστοποιώντας τα παρακάτω:

- Η ενδιαφερόμενη χώρα δεν έχει παράσχει καμία υποστήριξη για δράσεις διεθνούς τρομοκρατίας στο εξάμηνο που πέρασε και
- η ενδιαφερόμενη κυβέρνηση διαβεβαιώνει ότι δεν έχει καμία πρόθεση να παράσχει υποστήριξη σε πράξεις και δράσεις διεθνούς τρομοκρατίας στο μέλλον. (Department of State 2015)

Ωστόσο κατονομάζοντας ένα κράτος ως σπόνσορα τρομοκρατίας δεν σημαίνει ότι αυτομάτως ενεργοποιείται ένα πλήρες οικονομικό εμπάργκο.

Όλες οι χώρες που έχουν χαρακτηριστεί ως σπόνσορες τρομοκρατίας και υπόκεινται σε εκτενείς εμπορικές και χρηματοοικονομικές κυρώσεις, επιβάλλονται από το *Εκτελεστικό Τμήμα*, υπό τον Διεθνή Νόμο Οικονομικών Εξουσιών Εκτάκτου Ανάγκης (IEEPA¹⁹). Μάλιστα σε ορισμένες υποθέσεις, όπως π.χ. της Κούβας και της Βορείου

¹⁸ Δημιουργήθηκε από το νόμο περί εμπορίου το 1974, το οποίο προωθεί την οικονομική ανάπτυξη μέσω της εξάλειψης των δασμών σε πάρα πολλά προϊόντα όταν αυτά εισάγονται από καθορισμένες χώρες που έχει ορίσει το αμερικανικό κράτος.

¹⁹ **International Emergency Economic Powers Act (IEEPA):** Ο Διεθνής Νόμος Οικονομικών Εξουσιών Εκτάκτου Ανάγκης (IEEPA) δίνει στον Πρόεδρο μία ευρεία εξουσία που έχει ως σκοπό να ρυθμίζει μια ποικιλία οικονομικών συναλλαγών μετά από μια δήλωση εθνικής έκτακτης ανάγκης. Ο IEEPA είναι κλάδος του Trading with the Enemy Act (TWEA) και βρίσκεται στο κέντρο του σύγχρονου καθεστώτος κυρώσεων που εφαρμόζουν οι ΗΠΑ. Διάφορες αλλαγές, που γίνονταν κατά διαστήματα από τη θέσπισή του το 1977, προκάλεσαν αμφισβητήσεις από ορισμένους ως προς το αν οι διατάξεις περί εποπτείας του καταστατικού

Κορέας, η πολιτική των κυρώσεων για την τρομοκρατία δεν αποτελεί τον κύριο πυλώνα ανησυχίας, αλλά το διακύβευμα έγκειται, βασικά, στις ευρύτερες πολιτικές διαμάχες που επικρατούν στη σχέση των χωρών αυτών με τις ΗΠΑ. (COSTIGAN και GOLD 2007)

είναι αρκετά ισχυρές, δεδομένης της εκτεταμένης οικονομικής εξουσίας που παρέχει στον Πρόεδρο κατά τη διάρκεια της έκτακτης ανάγκης.

Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, το Κογκρέσο ανέθετε ολοένα αυξανόμενη εξουσία έκτακτης ανάγκης στον Πρόεδρο νομοθετικά κατοχυρωμένη. Το TWEA αποτέλεσε ένα τέτοιου είδους καταστατικό. Το TWEA θεσπίστηκε από το Κογκρέσο το 1917 με απώτερο στόχο την ρύθμιση των διεθνών συναλλαγών με εχθρικές δυνάμεις μετά την είσοδο των ΗΠΑ στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το Κογκρέσο το επέκτεινε τη δεκαετία του 1930 για να επιτρέψει τον Πρόεδρο να κηρύσσει εθνικές καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης σε περιόδους ειρήνης, να αναλαμβάνει ευρείς αρμοδιότητες ως προς τις εσωτερικές και διεθνείς συναλλαγές. Κατά την περίοδο από το 1945 έως περίπου και τις αρχές του 1970 το TWEA αποτέλεσε το βασικό πυλώνα για την επιβολή κυρώσεων στο πλαίσιο της στρατηγικής του Ψυχρού Πολέμου των ΗΠΑ. Οι Πρόεδροι στην ουσία χρησιμοποιούσαν το TWEA με σκοπό να μπλοκάρουν τις διεθνείς χρηματοοικονομικές συναλλαγές, να πάρουν στην κατοχή τους περιουσιακά στοιχεία που είχαν έδρα τις ΗΠΑ και ανήκαν σε αλλοδαπούς, περιορίσουν τις εξαγωγές, να τροποποιήσουν τους κανονισμούς με στόχο την αποτροπή συσσώρευσης χρυσού, να περιορίσουν τις άμεσες ξένες επενδύσεις σε εταιρείες των ΗΠΑ και να επιβάλουν δασμούς σε όλες τις εισαγωγές στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Μετά από διάφορες έρευνες επιτροπών διαπιστώθηκε ότι οι ΗΠΑ βρισκόταν σε κατάσταση εκτατού ανάγκης για περισσότερα από 40 χρόνια, καθώς το Κογκρέσο είχε εγκρίνει τον Εθνικό Νόμο Έκτακτης Ανάγκης (NEA) το 1976 και τον ΙΕΕΡΑ το 1977. Και τα δύο καταστατικά έθεσαν επιπλέον όρια στις προεδρικές εξουσίες εκτάκτου ανάγκης. Ως προαπαιτούμενο και των δύο καταστατικών ήταν να υποβάλλονται εκθέσεις για να υπάρχει διαφάνεια καθώς και για να παρακολουθούνται τακτικά οι δαπάνες. Επίσης η NEA απαίτησε από τον Πρόεδρο να αξιολογεί και να επεκτείνει ετησίως, εάν είναι απαραίτητο, μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Επίσης ο NEA έδινε την δυνατότητα στο Κογκρέσο να τερματίσει μιας εθνική έκτακτη ανάγκη, η οποία θα εγκρίνονταν ταυτοχρόνως σε κάθε αίθουσα. Όμως με βάση μιας απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου έγινε η διαπίστωση ότι χρήση παράλληλων αποφάσεων για τον τερματισμό μιας εκτελεστικής δράσης θεωρήθηκε αντισυνταγματική και εν τέλει το Κογκρέσο τροποποίησε το καταστατικό για να απαιτείται κοινό ψήφισμα. Όμως αυτό αύξησε σημαντικά τη δυσκολία του τερματισμού των εκτάκτων αναγκών.

Οι Πρόεδροι μέσω αυτών των δύο καταστατικών είχαν ως στόχο ξένα κράτη ή τις κυβερνήσεις τους. Παρόλα αυτά στο πέρας των χρόνων, οι Πρόεδροι χρησιμοποιούσαν ολοένα και περισσότερο το ΙΕΕΡΑ για να στοχεύουν σε μη κρατικούς δρώντες, όπως λόγου χάρι τρομοκρατικές οργανώσεις, τρομοκράτες, σε άτομα που δραστηριοποιούνται σε κυβερνοεπιθέσεις και σε ορισμένα άτομα που συνδέονται με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Επιπλέον, έως και την 1^η Ιουλίου 2020, οι Πρόεδροι είχαν κηρύξει 59 εθνικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης επικαλούμενες το ΙΕΕΡΑ, εκ των οποίων οι 33 είναι ακόμα ενεργές και εν εξελίξει. Συνήθως διαρκούν κατά μέσο όρο μία δεκαετία αν και μερικές εξ' αυτών διήρκησαν περισσότερο. Η πρώτη κατάσταση έκτακτης ανάγκης που κηρύχθηκε επικαλούμενες το NEA και το ΙΕΕΡΑ, ήταν το 1979 για την κατάληψη της αμερικανικής πρεσβείας και την ομηρία του προσωπικού της από το Ιράν και μάλιστα είναι ακόμα ενεργή έως και σήμερα (Casey, et al. 2020).

Κεφάλαιο 4: Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας

4.1 Η αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας ως νέος στόχος μετά την 11^η Σεπτεμβρίου

Η διεθνής τρομοκρατία ήρθε με πολύ έντονο τρόπο στο προσκήνιο των διεθνών σχέσεων με τα γεγονότα των τρομοκρατικών επιθέσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες το 2001. Κατάφερε να αποτελέσει μεγάλο πλήγμα σε μία πολύ ισχυρή χώρα, κάτι το οποίο θορύβησε τόσο την ίδια όσο και τον υπόλοιπο κόσμο. Η διεθνής τρομοκρατία αποτελεί μια υπαρκτή απειλή για τα ίδια τα κράτη και την εσωτερική συνοχή τους (Παπασωτηρίου, 2008: 175).

Σύμφωνα με την δεύτερη εικόνα ανάλυσης του Kenneth Waltz, οι εγκληματίες και οι εγκληματικές δραστηριότητές τους πρέπει να τιμωρούνται. Το κράτος και κατά συνέπεια η εκάστοτε κυβέρνηση, οφείλει να παρέχει στους πολίτες της, ασφάλεια και ταυτόχρονα προστασία των περιουσιών τους. Αυτό είναι κάτι που θα συμφωνούσαν τόσο οι φιλελεύθεροι όσο και οι ωφελιμιστές, αλλά και γενικά οι περισσότεροι που *«έχουν στοχαστεί σοβαρά για τα προβλήματα του ανθρώπου»*. Επομένως, με βάση το παραπάνω η δικαιοσύνη είναι το πρώτιστο μέλημα της εκάστοτε κυβέρνησης (Waltz, 2001, 2011: 123).

Για να φτάσει, όμως, μία κοινωνία να αναπτύξει κοινές αξίες και θεσμούς που θα ενισχύουν την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια χρειάστηκαν να περάσουν αιώνες για να ξεπεραστεί η πρώτη άναρχη κοινωνία ανθρώπων. Ωστόσο, όταν ένας μη κρατικός δρών δεν ενστερνίζεται τις αρχές και αξίες της έννομης κοινωνίας και ταυτοχρόνως προκαλεί κλυδωνισμούς και αναταραχές τόσο στο εσωτερικό ενός κράτους όσο και στο εξωτερικό (σε άλλα κράτη), αποτελεί ζήτημα και πρόβλημα της διεθνούς ασφάλειας, διότι δεν την προωθεί. Εν ολίγοις, δεν έχει υπογράψει (όπως τα κράτη) συμβάσεις περί συλλογικής ασφάλειας, ανθρωπιστικού δικαίου και άρα δεν υπόκειται σε προβλεπόμενες κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης τους. Ουσιαστικά απειλείται όχι μόνο η ασφάλεια των πολιτών ενός ή περισσότερων κρατών, αλλά και η συνολική δομή των κρατών και της συλλογικής ασφάλειας (Παπασωτηρίου, 2008: 176).

Η κατάσταση της τρομοκρατίας, πριν το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, ήταν σε ένα πιο περιορισμένο πλαίσιο, η βία και οι τρόποι αντιμετώπισης ήταν μέσω των εσωτερικών μηχανισμών ασφάλειας και της διεθνούς συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη. Το πρόβλημα που δημιουργήθηκε από εκεί και ύστερα έλαβε άλλες διαστάσεις.

Η Αλ Κάιντα (θα γίνει παρακάτω εκτενέστερη ανάλυση) αποτέλεσε έναν μη κρατικό δρώντα, που δεν ήταν εφικτό να αντιμετωπιστεί με τους μέχρι τότε τρόπους αποτροπής (π.χ. εσωτερικούς μηχανισμούς ασφάλειας), καθώς οι επιθέσεις αυτοκτονίας δεν βασίζονταν στην κοινή λογική κόστους και οφέλους, αλλά στην λογική του οφέλους μετά θάνατον, δηλαδή στον παράδεισο. Η συγκεκριμένη τρομοκρατική οργάνωση, καθώς το ιδεολογικό της υπόβαθρο είχε ως βάση τον θρησκευτικό μεσσιανισμό, την καθιστούσε δύσκολη υπόθεση να αντιμετωπιστεί. Επίσης, λόγω του ισχυρού πλήγματος που επέφεραν οι επιθέσεις στις ΗΠΑ ενδυνάμωσε τον κίνδυνο επιθέσεων με όπλα μαζικής καταστροφής. Βεβαίως, υπήρξαν προειδοποιήσεις πολύ πριν το 2001, αλλά δεν ελήφθησαν στον ίδιο βαθμό υπόψιν όπως μετά το προαναφερθέν έτος (Παπασωτηρίου, 2008: 176-177).

4.2 Ο ριζοσπαστικός ισλαμισμός

Οι απαρχές του ριζοσπαστικού ισλαμισμού²⁰ θα μπορούσε να λεχθεί, ότι βασίζεται στον Αιγύπτιο Σαγίντ Κουτμπ (1906-1966), ο οποίος ήταν ένας πολύ σημαντικός Σουνίτης θεωρητικός του ριζοσπαστικού ισλαμισμού (Παπασωτηρίου, 2008: 178). Ο Κουτμπ ήταν ο ένας από τους ηγέτες της Αιγυπτιακής Αδελφότητας των Μουσουλμάνων και είχε σημαντική επιρροή σε πολλές ακραίες ισλαμικές ομάδες, αλλά και μετέπειτα στην ιδεολογική βάση των τρομοκρατικών οργανώσεων της Αλ Κάιντα και του ISIS (Hansen & Kainz, 2007, 56).

Ο Κουτμπ δεν θεωρούσε ότι η θρησκεία δεν διαχωρίζεται από τη ζωή, σε αντίθεση για παράδειγμα με αυτό που πιστεύουν οι χριστιανοί (Hourani, 2009: 601). Το ίδιο πίστευε και για το κράτος ότι δεν διαχωρίζεται από την θρησκεία και ουσιαστικά ανακήρυσσε το κοσμικό κράτος (Παπασωτηρίου, 2008, 178). Σε ένα έργο του που κυκλοφόρησε το

²⁰ Ο όρος «Ισλαμισμός» αποτελεί ένα ευρύ πεδίο προσπαθειών να αναγεννηθεί η πολιτική κληρονομιά του Ισλάμ μετά την πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της δημιουργίας του Τουρκικού -κοσμικού- κράτους το 1923 (Hansen and Kainz 2007)

1964 με τίτλο *Ma'alim fi al-Tariq* (Πινακίδες στο Μονοπάτι) περιγράφεται η αληθινή, κατά τον Κουτμπ, Ισλαμική κοινωνία. Δηλαδή η κοινωνία που αποδεχόταν ως κυρίαρχη εξουσία το Θεό. Το Κοράνι αποτελούσε πηγή καθοδήγησης της ανθρώπινης ζωής διότι μόνο αυτό μπορούσε να διαμορφώσει ένα σύστημα ηθικής και νόμων, ενώ οι άλλες κοινωνίες ήταν κοινωνίες άγνοιας της θρησκευτικής αλήθειας ανεξαρτήτως των αρχών τους. Η πολιτική ιδεολογία παρατίθεται διαχωριζόμενη σε τρία μέρη:

1. Το σημείο εκκίνησης είναι μια θεμελιώδης κριτική των παρόντων συνθηκών ως μια αντίστροφη παγκόσμια τάξη, στην οποία ο άνθρωπος απορρίπτει τους νόμους του θεού (*jahiliyyah*)
2. Στην πάλη μεταξύ του καλού (*Ισλάμ*) και του κακού (*jahiliyyah*), είναι αυτή που οδηγεί την ανθρώπινη ιστορία και
3. τα μέσα για να καταπολεμηθεί το τρέχον επικρατούμενο κακό (*jahiliyyah*) είναι το τζιχάντ (Hansen and Kainz 2007).

Στο πρόγραμμα δράσης του θα συμπεριλαμβάνονταν μία εμπροσθοφυλακή αφοσιωμένων μαχητών, χρησιμοποιώντας κάθε μέσο, ακόμα και το τζιχάντ. Οι μαχητές σαφώς θα έπρεπε να έχουν πετύχει την εσωτερική αγνότητα για να είναι μέλη αυτής της νέας και αληθινής μουσουλμανικής κοινωνίας. Ο αγώνας θα έπρεπε να είναι κατά κύριο λόγο επικεντρωμένος στην δημιουργία μιας παγκόσμιας μουσουλμανικής κοινωνίας, στην οποία δεν θα επικρατούσαν φυλετικές διακρίσεις, ενώ το χαρακτηριστικό της θα ήταν η οικουμενικότητα. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά σε ένα από τα έργα του: «η αρχηγία του δυτικού ανθρώπου έχει τελειώσει...ο δυτικός κόσμος έχει υλικά χρεοκοπήσει...η επιστημονική επανάσταση ολοκλήρωσε το έργο της...έχει έρθει η ώρα του Ισλάμ». Είναι λογικό πως αυτή η διδασκαλία θα είχε και κάποιες συνέπειες, καθώς αποτέλεσε βάση για τους Αδελφούς Μουσουλμάνους, καθώς και ο ίδιος ήταν ηγετικό μέλος τους. Ως απόρροια ήταν να έρθει σε ευθεία σύγκρουση με τον Αμπντ αλ-Νάσερ και εν συνεχεία να συλληφθεί, να δικαστεί και στο τέλος να εκτελεστεί (Hourani, 2009, 602-603).

Το όραμα του παναραβικού εθνικισμού, ωστόσο, για μία αναγέννηση δηλαδή του αραβικού εθνικισμού, αφότου απελευθερώθηκαν από την αποικιοκρατία των Ευρωπαίων, ηττάται κατά κράτος ιδίως με τον Αραβοϊσραηλινό πόλεμο των Έξι Ημερών το 1967. Το όραμα αυτό δεν ήταν παρά ένα όραμα αυταρχικών καθεστώτων

και διεφθαρμένων κυβερνήσεων, που δεν μπόρεσαν να εκσυγχρονίσουν τις κοινωνίες τους (Παπασωτηρίου, 2008, 178).

4.3 Η περίπτωση της Αλ Κάιντα

Το όνομα Αλ Κάιντα ξεκίνησε ως το κέντρο της επικαιρότητας, ιδίως μετά από τις βομβιστικές επιθέσεις στις αμερικανικές πρεσβείες στην Κένυα και την Τανζανία τον Αύγουστο του 1998. Βεβαίως, η συγκεκριμένη τρομοκρατική οργάνωση ήταν ήδη γνωστή πολύ πριν το προαναφερόμενο γεγονός, αλλά και φυσικά από τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001.

Η Αλ Κάιντα συνδέθηκε άμεσα με τον αρχηγό και ιδρυτή της, Οσάμα Μπιν Λάντεν. Το όνομα της οργάνωσης οφείλεται στον Αμπντουλάχ Αζάμ (Abdallah Azzam). Το 1988 ο Αζάμ, παρά τα πρώτα σημάδια υποχώρησης των Σοβιετικών στρατευμάτων από το Αφγανιστάν, αποφάσισε να μην διαλύσει τον αραβικό στρατό, που συμμετείχε στον πόλεμο και που τον είχε οργανώσει το 1984. Ο λόγος που το έκανε ήταν, διότι ήθελε να ανακαταλάβει τον μουσουλμανικό κόσμο. Γι' αυτό το σκοπό χρειαζόταν οπωσδήποτε ένθερμους υποστηρικτές και μόνιμους μαχητές που θα ήταν ως εμπροσθοφυλακή και θα υπηρετούσαν ως ηγέτες της ούμα (umma²¹). Επινόησε γι' αυτό το σκοπό τον όρο «*al-qaeda al-sulbah*» (η σταθερή βάση), ο οποίος εμφανίζεται και ως τίτλος μίας έκδοσης που έγραψε στο τεύχος αριθ. 41 του al-Jihad, το οποίο δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του 1988 (Chaliand & Blin, 2007, 2016, 314).

Το 1989 πεθαίνει ο Αζάμ με βίαιο τρόπο στην πόλη Πεσαβάρ, στο Πακιστάν, και κατά συνέπεια το κίνημα των Μουτζαχεντίν να χάνει έναν πολύ σημαντικό ηγέτη της οργάνωσης αυτής. Ο θάνατός του, ωστόσο, έφερε στο προσκήνιο τον Οσάμα Μπιν Λάντεν. Έδωσε μία νέα και διαφορετική ώθηση στην Αλ Κάιντα αλλά ταυτόχρονα και στην τζιχαντιστική στρατηγική. Σύμφωνα με τον Rohan Gunaratna²², η βομβιστική επίθεση στο αυτοκίνητο του Αζάμ, στο οποίο σκοτώθηκε, θεωρεί ο πρώτος πως ήταν

²¹ Στα αραβικά σημαίνει κοινότητα. Στο Ισλάμ σημαίνει ως την ολόκληρη κοινότητα των μουσουλμάνων, που συνδέονται μεταξύ τους με τον δεσμό της κοινής θρησκείας.

²² Πολιτικός αναλυτής που ειδικεύεται στην τρομοκρατία – καθηγητής Σπουδών Ασφάλειας στο S. Rajaratnam School of International Studies, Nanyang Technology University, Singapore, <https://www.rsis.edu.sg/profile/rohan-gunaratna/>

έργο του Αιγυπτιακού Ισλαμικού Τζιχάντ (Egyptian Al-Jihad) υπό την καθοδήγηση του νέου τότε μέντορα, του Μπιν Λάντεν. Όντως, στις απαρχές του Αφγανικού τζιχάντ ο Μπιν Λάντεν επισκιάστηκε από τον Αζάμ και ήταν αδύνατον να επιβάλει τις απόψεις του. Το Αιγυπτιακό Ισλαμικό Τζιχάντ μπόρεσε παρόλα αυτά να πείσει τον Αζάμ να επικεντρωθεί στην αντιμετώπιση των διεφθαρμένων μουσουλμάνων ηγετών αντί της ανακατάληψης των πρώην Ισλαμικών εδαφών. Αυτό αποτέλεσε μία αλλαγή υπέρ της Αλ Κάιντα, επειδή στην προσπάθεια της να πολεμήσει εντός εθνικών συνόρων, υιοθέτησε τρομοκρατικές αρχές και τακτικές, κάτι που ήδη χρησιμοποιούσαν οι Αιγύπτιοι τζιχαντιστές. Ο Αζάμ, ο οποίος ήταν ήδη εμπλεκόμενος με την Παλαιστινιακή αντίσταση και ο οποίος το 1970 είχε γίνει έντονα επικριτικός της PLO²³, καθώς είχε εγκαταλείψει τον αγώνα εναντίον των Ζιονιστών κατακτητών υπέρ των προσπαθειών ανατροπής της Ιορδανικής Χασεμιτικής κυβέρνησης, δεν μπορούσε να επιτρέψει στην οργάνωσή του να συμβεί ένας ακόμη «Μαύρος Σεπτέμβρης»²⁴ (Chaliand & Blin, 2007, 2016, 314-316).

Η οργάνωση που ιδρύθηκε το 1984 η *Maktab al-Khidamat – MUKUB*²⁵ (γνωστό και ως *Αφγανικό Γραφείο Εξυπηρέτησης στα ελληνικά*) και είχε ως στόχο την συγκέντρωση κεφαλαίων και στρατολόγηση αλλοδαπών Μουτζαχεντίν για τον πόλεμο εναντίον των Σοβιετικών στο Αφγανιστάν. Όμως πλέον, από το 1990 δεν είχε νόημα ύπαρξης. Οι Αμερικανοί και οι Σαουδάραβες σταμάτησαν να στηρίζουν την οργάνωση καθώς οι Σοβιετικοί είχαν αποσύρει τα στρατεύματά τους. Παρόλα αυτά συνέχισε να δραστηριοποιείται σιωπηρά για μερικά χρόνια διχοτομημένο σε δύο ομάδες: η μία

²³ Παλαιστινιακή Απελευθερωτική Οργάνωση (Palestinian Liberation Organisation).

²⁴ Μετά την ήττα των Αράβων στον Πόλεμο των Έξι Ημερών (Αραβοϊσραηλινός Πόλεμος του 1967) το παλαιστινιακό εθνικό αίσθημα ενισχύεται όλο και περισσότερο, καθώς επίσης διαφαίνεται εντόνως και η αυξανόμενη ισχύς της Φατάχ (πολιτικο-στρατιωτική οργάνωση των Αράβων Παλαιστίνιων), η οποία ήλεγχε την PLO από το 1969. Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν σε κατά συρροή βίαιες αντιδράσεις των ανταρτών κατά του Ισραήλ και ισραηλινά αντίποινα κατά των εδαφών, όπου δρούσαν οι Παλαιστίνιοι. Το 1969 παρεμβαίνει η Αίγυπτος για να εξασφαλιστεί η συμφωνία μεταξύ του Λιβάνου και της PLO. Στην ουσία η συγκεκριμένη συμφωνία έθετε τα όρια δράσης της PLO στις περιοχές του νότιου Λιβάνου. Το 1970 (16 με 27 Σεπτεμβρίου) ξέσπασαν έντονες συγκρούσεις στην Ιορδανία μεταξύ του στρατού της και παλαιστινιακών ομάδων ανταρτών, οι οποίοι φαινόταν ότι μάλλον θα καταλάμβαναν την εξουσία. Εν τέλει, η κυβέρνηση της Ιορδανίας κατάφερε να επιβάλλει την εξουσία της και να αποδυναμώσει σε πολύ μεγάλο βαθμό το πεδίο δράσης των παλαιστινιακών ομάδων. Βεβαίως να σημειωθεί πως καίριο ρόλο διαδραμάτισε στην ειρηνευτική συμφωνία ο Άμπντ αλ-Νάσερ (Hourani, 2009: 563).

²⁵ Ιδρυτές της ήταν οι ακόλουθοι: Abdallah Azzam, Wa'el Hamza Julaidan, Osama bin Laden και Ayman al-Zawahiri

Επίσης η οργάνωση αυτή αποτέλεσε τον πρόδρομο της Αλ Κάιντα

ομάδα στο Πεσαβάρ του Πακιστάν και η δεύτερη στο Ισλαμαμπάντ (γνωστή και ως «Οίκος των Μαρτύρων-*Beit al-Shuhada*»). Ωστόσο, υποστηρίζεται κατά τον Philippe Migaux (συντάκτης του υποκεφαλαίου), ότι ο Μπιν Λάντεν είχε καταφέρει να μεταφέρει κεφάλαια υπό την έγκριση του Αζάμ κοντά στα τέλη της δεκαετίας του '80 έτσι ώστε να μπορέσει να επιβιώσει οικονομικά η Αλ Κάιντα (ιδρύεται το 1988). (Chaliand & Blin, 2007, 2016, 316)

Το 1991 το Κουβέιτ δέχεται εισβολή από τον Ιρακινό στρατό. Η Σαουδική Αραβία, ωστόσο, δεν είχε πραγματικό στρατό, το οποίο είχε ως απόρροια να αισθάνεται άμεση απειλή. Έτσι, στην σκακιέρα του πολέμου θέλει να εισέλθει δυναμικά ο Μπιν Λάντεν (πεπεισμένος μάλιστα ότι απέτρεψε ισχυρά και νίκησε τον Κόκκινο στρατό στο Αφγανιστάν) και να προσφέρει άμεσα την βοήθεια του στους Σαουδάραβες για να πολεμήσουν εναντίον των Ιρακινών στρατευμάτων.

4.3.1 Η απαρχές της Αλ Κάιντα

Αυτό που εξόργιζε πιο πολύ τον Μπιν Λάντεν (και κυρίως αυτό που αποτέλεσε αφορμή αλλαγής στρατηγικής της Αλ Κάιντα από εδώ και στο εξής) ήταν η αποστροφή του στα ξένα -χριστιανικού θρησκευόμενος- στρατεύματα της Δύσης στα τρία πιο ιερά γεωγραφικά σημεία του Ισλάμ, την Μέκκα, την Μεδίνα και την Ιερουσαλήμ (η οποία είναι υπό την κατοχή του Ισραήλ ήδη από το 1967). Περισσότεροι από μισό εκατομμύριο συνασπισμένοι ξένοι στρατιώτες, κυρίως Αμερικανοί, είχαν τοποθετηθεί στην εδαφική επικράτεια της Σαουδική Αραβίας. Ο Μπιν Λάντεν θεωρούσε αυτή την «εισβολή» των «ξένων» ως αδιανόητη ταπείνωση προς όλους τους Μουσουλμάνους αλλά και δύο μορφές πράξεων επιθετικής εκδήλωσης: *πρώτον*, ο ξένος στρατός είχε ως στόχο την επιθυμία των Αμερικάνων να εκμαιούσουν τον πλούτο της χώρας υπό τη πρόφαση της προσφοράς προστασίας, και *δεύτερον* ότι οι Αμερικανοί αποτέλεσαν την βασική αιτία της διαφθοράς της Σαουδαραβικής κυβέρνησης.

Ως εχθρός πλέον των ΗΠΑ, ο Μπιν Λάντεν εξορίζεται την πόλη Χαρτούμ στο Σουδάν. Είχε αρκετά μεγάλη περιουσία και πολλές διασυνδέσεις στο Σουδάν, κάτι που μαρτυρείται από τα πολλά έργα υποδομών και κατοικιών, που χρηματοδότησε ο ίδιος σε συμφωνία με το κράτος και που σιωπηλά υπέθαλπε τις παράνομες και εγκληματικές του δραστηριότητες. Επίσης διατηρούσε επαφές και με γειτονικές Ισλαμιστικές οργανώσεις στο Κέρας της Αφρικής και ιδίως στη Σομαλία (Somali Islamic Unity group) και στην Υεμένη (Aden-Abyan Islamic Army). Συλλήβδην αυτά αποτέλεσαν

την «Σταθερή Βάση»-Αλ Κάιντα για τους Μουτζαχεντίν (Chaliand & Blin, 2007, 2016: 316-318).

4.3.2 Το νέο καταφύγιο

Η διάδοση της ιδεολογίας της Αλ Κάιντα ανάμεσα σε ριζοσπαστικοποιημένα στοιχεία στους πληθυσμούς της Μέσης Ανατολής έγιναν βάσιμες απειλές, σε συνδυασμό, ιδίως με την υποστήριξη προς το πρόσωπο του Μπιν Λάντεν, ριζοσπαστικών θεολόγων και πλούσιων Σαουδάραβων επιχειρηματιών στα μέσα της δεκαετίας του '90. Παρά τις προσπάθειες συμβιβασμού με το Σαουδαραβικό καθεστώς (ένα αδιαμφισβήτητα θρησκευτικώς και πολιτικώς κατάλληλο μοντέλο διακυβέρνησης για το μουσουλμανικό κόσμο κατά τον Μπιν Λάντεν, αλλά ταυτόχρονα διεφθαρμένο από την συμμαχία του με τις ΗΠΑ) δεν απέδωσαν θετικά και μάλιστα κατέληξε σε πάγωμα των κεφαλαίων του και άρσης της Σαουδαραβικής υπηκοότητάς του, ενώ πλέον και η παρουσία στο Σουδάν εμπειρείχε μεγάλο ρίσκο²⁶. Οπότε αναζήτησε νέο καταφύγιο στο Αφγανιστάν (1996), το οποίο ήταν ιδιαιτέρως ασφαλές και για τους Σαλαφιστές μαχητές, κάτι που βοήθησε σημαντικά το γεγονός ότι ήταν θεμιτοί στους Ταλιμπάν.

Μετά την πτώση της Καμπούλ από τους Ταλιμπάν στις 27 Σεπτεμβρίου του 1996, οι οποίοι πλέον ήλεγχαν το 80% του κράτους, ο Μπιν Λάντεν αναθέρμανε τους δεσμούς του με τους Ταλιμπάν και πρότεινε μία προσέγγιση με τους Σιίτες του Ιράν για να αντιμετωπίσουν από κοινού τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό. Οι Ταλιμπάν στην προσπάθειά τους να μπορέσουν να ελέγξουν το κράτος, παρά τις ελπίδες που είχαν ότι εφαρμόζοντας απλά και μόνο τον Ισλαμικό νόμο θα σταματούσε η οικονομική, πολιτική και κοινωνική διαφθορά, έλειπε ένα βασικό στοιχείο, που ήταν το οικονομικό κεφάλαιο και ο τρόπος διοίκησης. Σε αυτό το σημείο ήταν που βασίστηκαν στον Μπιν Λάντεν τόσο στο θέμα της ηγεσίας και των χρημάτων όσο και στο θέμα της εκπαίδευσης των στρατολογημένων μαχητών (Chaliand & Blin, 2007, 2016: 318-320).

4.3.3 Οι ΗΠΑ ως ο βασικός στόχος της Αλ Κάιντα

Όλο και περισσότερο τύκνωναν οι τρομοκρατικές επιθέσεις τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1990 με στόχο να πλήξουν τα αμερικανικά συμφέροντα. Ήδη από τις επιθέσεις που λάμβαναν χώρα από το 1993 σε διάφορα μέρη του κόσμου, η Αλ Κάιντα φαινόταν να αναλαμβάνει την

²⁶ Έγινε εμφανές το ρίσκο από έναν πρώην τρομοκράτη (που είχε ασπαστεί το Ισλάμ) από την Βενεζουέλα και συνελήφθη από τις Γαλλικές αρχές το 1994.

ευθύνη για πολλές επιθέσεις, παρόλο που αρκετές από αυτές ανήκαν σε άλλες τζιχαντιστικές και φίλα προσκείμενες με αυτήν οργανώσεις (συνήθως συνιστώσες της, π.χ. του Αιγυπτιακού, του Σαουδαραβικού, του Πακιστανικού τζιχαντ κ.λπ.).

Το 1999 γινόταν ακόμα πιο έντονες οι προετοιμασίες της Αλ Κάιντα για πολλαπλές και σημαντικές επιθέσεις εναντίον των ΗΠΑ και των συμμάχων τους. Καθώς πλέον ολοένα και περισσότερα κράτη αντιλαμβάνονταν το κίνδυνο και την απειλή, έγιναν διεθνείς απόπειρες λαμβάνοντας μέτρα, ώστε να αντιμετωπιστεί η κατάσταση. Ακόμα και χώρες του δυτικού κόσμου αλλά και μουσουλμανικά κράτη, όπως το η Μαλαισία και το Πακιστάν άρχισαν να ενισχύουν την ασφάλεια τους. Μάλιστα στο Πακιστάν, η Αλ Κάιντα μετέφερε μία από τις βάσεις της από το Πεσαβάρ, που βρισκόταν εκεί επί 20 συναπτά έτη, στο Καραάτσι και στο Αφγανιστάν υπό τον φόβο μην τυχόν τους ανακαλύψουν οι αρχές (Chaliand & Blin, 2007, 2016: 320-322).

Στα τέλη του 2000 έγιναν προσπάθειες από τους ηγέτες της Αλ Κάιντα και από υψηλόβαθμους Μουτζαχεντίν να αντιμετωπίσουν τις αντιθέσεις και τις διαφορές τους. Εν τέλει το κίνημα των Μουτζαχεντίν ένωσε τις δυνάμεις του με τον Μπιν Λάντεν. Αυτό που όμως έχει μεγάλη σημασία είναι, ότι τα ηνία για την στρατηγική που θα χαραζόνταν εναντίον των ΗΠΑ αλλά και της γενικότερης οργανωτικής διαδικασίας της Αλ Κάιντα, τα ανέλαβε ο ίδιος Μπιν Λάντεν· τουτέστιν είχε εδραιώσει την θέση του ως ηγέτης που είχε τον σεβασμό όλων στην οργάνωση. Η στρατολόγηση και η εκπαίδευση των μαχητών, η στρατηγική του από την βάση της οργάνωσης μέχρι την κορυφή της και η δημιουργία ανενεργών θυλάκων σε διάφορα μέρη της Ευρώπης, δείχνει το εξαιρετικά οργανωμένο σχέδιό του για να μπορεί να πλήξει ταυτόχρονα πολλά και διαφορετικά σημεία ανά ήπειρο. Ο βασικότερος, ωστόσο, και απώτερος στόχος -κυρίως του Μπιν Λάντεν- ήταν ένα καίριο και αποφασιστικό πλήγμα στο εσωτερικό των ΗΠΑ, που σκοπός του θα ήταν η ταπείνωση κατά πρώτον και κατά δεύτερον οι επιθέσεις τους θα χτυπούσαν την ισχύ των ΗΠΑ, που θα φαινόταν αδύναμη να αντιδράσει και να εξουδετερώσει τον εχθρό μέσα στο ίδιο τους το κράτος. Το σχέδιο οργανωνόταν ήδη πάνω από ένα χρόνο πριν από την επίθεση στις 11 Σεπτεμβρίου του 2001 υπό άκρα μυστικότητα ακόμα και από τους άλλους ηγέτες της Αλ Κάιντα και του κινήματος των Μουτζαχεντίν (Chaliand & Blin, 2007, 2016: 328, 329, 331).

4.3.4 Τα μέτρα-κυρώσεις για την αποδυνάμωσή της

Το Συμβούλιο Ασφαλείας ήδη από τη δεκαετία του 1990 προσπαθεί μέσω επιβολής κυρώσεων να πατάξει την τρομοκρατία. Οι κυρώσεις που επιβάλλονταν ήταν, κατά κύριο λόγο, εναντίον κρατών που υποστήριζαν τρομοκρατικές δράσεις και οργανώσεις. Βεβαίως, μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου το 2001, το Σ. Ασφαλείας του ΟΗΕ αναλαμβάνει περισσότερη δράση στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Πλέον ο αγώνας της αντιτρομοκρατίας γίνεται παγκόσμιο ζήτημα, καθώς ζητείται ολοένα και περισσότερο από όλα τα μέλη-κράτη του ΟΗΕ να συμβάλλουν στην καταπολέμησή της και να θέσουν και αυτά μέτρα, που θα βοηθήσουν στο περιορισμό και στον τερματισμό τρομοκρατικών δραστηριοτήτων. Επίσης το Σ. Ασφαλείας στην προσπάθειά αυτή θεώρησε σημαντική την στρατιωτική βοήθεια μέσω της νομιμοποίησης μονομερών στρατιωτικών δράσεων από τα κράτη σε απάντηση στις τρομοκρατικές απειλές. Το σημαντικότερο, ωστόσο, είναι τα Μόνιμα Μέλη του Σ. Ασφαλείας να έχουν πολιτική ομοφωνία και θέληση να ακούσουν και να δράσουν με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός (OUDRAAT 2004).

Οι τρομοκρατικές οργανώσεις φαίνεται να δρουν σε παγκόσμιο επίπεδο ως μέρος ενός διεθνούς δικτύου. Οι επιθέσεις στις Αμερικανικές πρεσβείες το 1998 στην ανατολική Αφρική κατέδειξαν, ότι υποτιμήθηκε η δυναμική της Αλ Κάιντα. Μάλιστα είχε υπολογιστεί, ότι στα μέσα της δεκαετίας του 1990 το δίκτυο της Αλ Κάιντα υπολογιζόταν περί τους 4-5.000 εκπαιδευμένους μαχητές διασκορπισμένους σε όλο τον κόσμο, ενώ μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου οι Αμερικανοί τους υπολόγιζαν περί τους 15-20.000.

Οι κίνδυνοι της τρομοκρατίας φαινόταν να παίρνουν όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις κατά τη δεκαετία του 1990 και το Σ. Ασφαλείας μαζί με τις Ηνωμένες Πολιτείες αρχίζουν να δίνουν περισσότερη σημασία σε αυτές τις νέες -διεθνείς πλέον- τρομοκρατικές δραστηριότητες. Μάλιστα, βάσει στατιστικής οι αριθμοί των θυμάτων ανά τρομοκρατική επίθεση αυξανόταν καθώς και οι επιθέσεις στόχευαν όλο και περισσότερο Αμερικανούς πολίτες και αμερικανικές εγκαταστάσεις ήδη πριν την 11^η Σεπτεμβρίου. Επίσης ο κίνδυνος αλλά και ο φόβος, πως κάποια στιγμή στο μέλλον οι τρομοκράτες μπορεί να χρησιμοποιούσαν χημικά, βιολογικά ή και πυρηνικά όπλα

αυξανόταν σε επικίνδυνο βαθμό. Επιπλέον, ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που ενίσχυε τους φόβους και την επικινδυνότητα ήταν τα κράτη, που υποστήριζαν σε οικονομικό και σε ιδεολογικό επίπεδο την τρομοκρατία σε συνδυασμό με τον φόβο, ότι μπορεί να δινόταν η ευκαιρία να χρησιμοποιηθούν από τρομοκράτες όπλα μαζικής καταστροφής (OUDRAAT 2004).

ΟΗΕ: Η αντιτρομοκρατία στη δεκαετία του 1990

Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 το πιο σημαντικό μετρώ αντιμετώπισης της τρομοκρατίας ήταν οι οικονομικές κυρώσεις. Τον Ιανουάριο του 1992 η πρώτη συνάντηση στο Συμβούλιο Ασφαλείας από τους αρχηγούς κρατών και των κυβερνήσεων για το μέλλον της τρομοκρατίας, εκφράστηκε η μεγάλη ανησυχία για την διάσταση των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, που λαμβάνουν χώρα σε διεθνές επίπεδο, καθώς επίσης και η έμφαση που θα έπρεπε να δοθεί από τη διεθνή κοινότητα στην αντιμετώπισή τους με αποτελεσματικό τρόπο. Τον Μάρτιο του 1992 το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε την απόφαση για οικονομικές κυρώσεις εναντίον της Λιβύης, η οποία κατηγορούνταν για συμμετοχή το 1988 και το 1989 στις βομβιστικές επιθέσεις στην πτήση *Pan Am 103* και *UTA 772*. Στην προσπάθεια αντιμετώπισης της τρομοκρατίας έρχονται να προστεθούν επιπλέον κυρώσεις και για άλλα δύο συμβάντα στην ίδια δεκαετία: 1) το 1996 εναντίον του Σουδάν και 2) το 1999 εναντίον του καθεστώτος των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν²⁷.

Ο βασικός στόχος των κυρώσεων που επιβάλλονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας, τουλάχιστον με την πολιτική που ακολουθούνταν κατά την περίοδο εκείνη, ήταν να δοθεί ένα σαφές μήνυμα για μεταβολή της συμπεριφοράς των κρατών που υποστήριζαν και χρηματοδοτούσαν τρομοκρατικές οργανώσεις, αλλά και φυσικά να οδηγηθούν συγκεκριμένα άτομα στη δικαιοσύνη για δραστηριότητες τρομοκρατίας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, λόγου χάρη, θεώρησαν ότι αυτό αποτελεί μία πολύπλευρη αντίδραση κατά

²⁷ Απόφαση 1267/1999: ιδρύεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας ειδική επιτροπή για την περίπτωση της Αλ Κάιντα. Σε αυτό το ψήφισμα επιβάλλονται κυρώσεις με περιορισμό-εμπάργκο των εναέριων μετακινήσεων, οικονομικό εμπάργκο στους Ταλιμπάν (παρ. 4 και 6) και καλούν τους Ταλιμπάν να παραδώσουν τον Οσάμα Μπιν Λάντεν (United Nations - Security Council).

της τρομοκρατίας και μία πολύ σημαντική αποτροπή των κρατών να αποφύγουν την υποστήριξη τέτοιων τρομοκρατικών δράσεων.

Όμως, τα καθεστώτα κυρώσεων επειδή επιβάλλονταν δεν σήμαινε πώς θα πετύχαιναν και τον σκοπό τους. Από τη μία πλευρά, στις περιπτώσεις της Λιβύης και του Σουδάν φάνηκαν να είναι αποτελεσματικές, όμως από την άλλη, στην περίπτωση του καθεστώτος των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν δεν μπόρεσαν να έχουν την ίδια αποτελεσματικότητα όπως στις παραπάνω χώρες. Ο λόγος ήταν ο εξής: οι Ταλιμπάν δεν ήταν ένα ενεργό μέλος της παγκόσμιας οικονομίας με νόμιμο τρόπο. Τα κέρδη της αποτελούνταν κατά κύριο λόγο από το εμπόριο οπίου και ηρωίνης²⁸ και επίσης από την Αλ Κάιντα, στην οποία (όπως έχει γίνει λόγος παραπάνω) είχε ως καταφύγιο το Αφγανιστάν με την συγκατάθεση και την υποστήριξη των Ταλιμπάν. Οπότε οι οικονομικές κυρώσεις εναντίον των Ταλιμπάν δεν είχαν σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο. Ιδίως μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ισχυροποιήθηκαν οι κυρώσεις και ιδίως μετά τον Ιανουάριο του 2002, ήταν στοχευμένες προς στην Αλ Κάιντα και τους Ταλιμπάν που αλληλοστηρίζονταν. Το πιο σημαντικό στοιχείο στα καθεστώτα κυρώσεων του ΟΗΕ, ειδικά κατά τη δεκαετία του 1990, οπότε και ξεκίνησαν να είναι πιο ενεργά, ήταν το να καθορίζονται οι τρομοκρατικές δραστηριότητες ως απειλή της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, κάτι το οποίο ενισχύθηκε και τονίστηκε ακόμη περισσότερο με σφοδρότερα μέτρα μετά τα γεγονότα της 9/11.

Η αντιτρομοκρατία μετά την 9/11

Πλέον με τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες την 9/11 η τρομοκρατία αποτέλεσε την βασική προτεραιότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το Σ. Ασφαλείας έδρασε σε σύντομο χρονικό διάστημα. Την απόφαση 1368 που υιοθετήθηκε την 12^η Σεπτεμβρη 2001 και την απόφαση 1373²⁹ που υιοθετήθηκε δύο εβδομάδες

²⁸ Απόφαση 1333/2000: επεκτείνεται το εμπάργκο στην εναέρια κυκλοφορία, ενώ περιλαμβάνεται πάγωμα των κεφαλαίων του Μπιν Λάντεν και των συνεργατών του. Επίσης, επιβάλλεται εμπάργκο όπλων στις περιοχές που ελέγχονται από τους Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν καθώς επίσης και εμπάργκο στο χημικό οξικό ανυδρίτη (παρ. 5, 8, 10 και 11) (United Nations - Security Council) .

²⁹ Απόφαση 1373/2001: υιοθετήθηκε μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στις Ηνωμένες Πολιτείες την 11η Σεπτεμβρίου 2001. Ξεκινά ο λεγόμενος “πόλεμος” κατά τις τρομοκρατίας. Όλα τα κράτη οφείλουν να παρεμποδίσουν και να καταστείλουν οποιαδήποτε χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και να αποδώσουν ποινές σε οποιοδήποτε άτομο χρηματοδοτεί τρομοκράτες, Πάγωμα όλων των κεφαλαίων όσων εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα με τρομοκρατία.

αργότερα, άνοιξαν τον δρόμο για μία στρατιωτική δράση (εμμέσως πλην σαφώς) εναντίον της τρομοκρατίας και κατ' ουσίαν κλήθηκαν όλα τα μέλη των Ηνωμένων Εθνών να αναλάβουν δράση τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό τους, για να αντιμετωπίσουν και να προλάβουν οποιαδήποτε τρομοκρατική δραστηριότητα (OUDRAAT 2004).

Την απόφαση 1368 (United Nations - Security Council), που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας, έδωσε το δικαίωμα στα κράτη να αντιμετωπίσουν τρομοκρατικές επιθέσεις, είτε με μονόπλευρες είτε με πολύπλευρες στρατιωτικές αποκρίσεις, κάτι που στο παρελθόν η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ δεν θα το ενέκρινε. Αρκετά κράτη, ωστόσο, αντέδρασαν αρνητικά στη χρήση στρατιωτικής ισχύος σε επίπεδο αυτοάμυνας εναντίον τρομοκρατικών επιθέσεων. Παρά τις αντιδράσεις όμως, η φύση της τρομοκρατίας εντάθηκε ιδιαίτερα στη δεκαετία του 1990, το οποίο θεωρήθηκε ως εφελτήριο για την αλλαγή τακτικής αντιμετώπισής της. Ακόμα και τα ίδια τα κράτη -τουλάχιστον μερικά από αυτά- προτιμούσαν πιο επιθετική προσέγγιση. Εν τέλει το μέτρο αυτό επέτρεψε τη χρήση ισχυρότερων οικονομικών κυρώσεων και στρατιωτικής ισχύος, το οποίο έγινε εμφανές με την προαναφερθείσα απόφαση, που υιοθετήθηκε το 2001 (OUDRAAT 2004).

Η απόφαση 1368 έγινε ένα πολύ σημαντικό εργαλείο, που στην ουσία νομιμοποιούσε την πολύπλευρη χρήση ισχύος στην αντιμετώπιση τρομοκρατικών δράσεων, καθώς μάλλον εργαλειοποιήθηκε και ως απόλυτη ελευθερία δράσης από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε δράσεις με τη χρήση στρατιωτικής ισχύος ως αυτοάμυνα, το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 51 του Χάρτη του ΟΗΕ. Αυτό βεβαίως έδωσε την αφορμή τόσο στην Κίνα όσο και στη Ρωσία με νόμιμο τρόπο να μειώσουν την ισχύ των εσωτερικών τους αντιπάλων και ταυτόχρονα, εάν ήταν εφικτό, να τους εξαλείψουν από το προσκήνιο. Για παράδειγμα, τους Ουίγουρους στην αυτόνομη περιοχή του Σιντζιάνγκ και τους Τσετσένους επαναστάτες στη Ρωσία. Σαφώς αποτελεί δικαίωμα στα κράτη για αυτοάμυνα, ωστόσο το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να παύσει τη λειτουργία αυτή, καθώς δεν μπορεί να αποτελεί πανάκεια και να εργαλειοποιείται με πρόσχημα την τρομοκρατία (OUDRAAT 2004).

Η περίπτωση του ψηφίσματος 1373 στοιχειοθέτησε ένα ακόμη στοιχείο, το οποίο συναντάται σε αποφάσεις του αμερικανικού κράτους: είναι η περίπτωση της υποστήριξης και χρηματοδότησης τρομοκρατικών οργανώσεων από άλλα κράτη ή και

από ιδιώτες/πολίτες³⁰. Επίσης απαγορεύει την προσφορά ασφαλούς καταφυγίου για τους τρομοκράτες, ενώ τονίζει πως και τα κράτη πρέπει να συνεργάζονται για την υλοποίηση των παραπάνω μέτρων (OUDRAAT 2004). Όπως έχει ήδη λεχθεί στο πρώτο κεφάλαιο, για να επιβλέπεται η υλοποίηση αυτών των μέτρων, το Συμβούλιο Ασφαλείας ίδρυσε την Επιτροπή Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας-CTC.

4.4 Η περίπτωση του ISIS

Η περίπτωση του ISIS, του αυτοαποκαλούμενου Ισλαμικού Κράτους, εισήλθε στην διεθνή σκηνή το 2014, όταν μετέτρεψε την τακτική της τρομοκρατίας σε επίπεδο τακτικών πολέμου (Chaliand and Blin 2007, 2016). Ανεδείχθη από τα απομεινάρια της

Εικόνα 3 Συρία (Cunliffe και Curini 2018)

Αλ Κάιντα του Ιράκ (AQI)-παρακλάδι της Αλ Κάιντα, που ιδρύθηκε από τον Abu Musab al Zarqawi το 2004. Παρέμεινε στην αφάνεια για αρκετά χρόνια μετά την εισβολή των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ το 2007 (Glenn, et al. 2019). Οι περιοχές στις οποίες δραστηριοποιούνταν ήταν κατά κύριο λόγο η Συρία και το Ιράκ και η δράσεις της αποτέλεσαν συνέπεια της λεγόμενης Αραβικής Άνοιξης³¹, που ξεκίνησε το 2011. Η Αραβική Άνοιξη

έλαβε χώρα σε κράτη όπου τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είχαν αποφασιστική σημασία για τα αποτελέσματα που θα επιφέρονταν. Οι διαδηλώσεις, που επηρέασαν ολόκληρο τον Αραβικό Κόσμο και την Τουρκία, οδήγησε στην πτώση τριών

³⁰ Για τα κράτη-σπόνσορες βλ. το 2.4.2

³¹ Η Αραβική Άνοιξη ξεκίνησε από κινήματα διαμαρτυρίας στην Τυνησία το Δεκέμβριο του 2010 και τον Ιανουάριο του 2011 στην Αίγυπτο. Σταδιακά εξαπλώνόταν σε ολόκληρη την Βόρεια Αφρική και την Μέση Ανατολή την περίοδο της άνοιξης του 2011. Μερικές από τις διαμαρτυρίες εξελίχθηκαν σε ανατροπή καθεστώτων και κυβερνήσεων με βασική απόρροια την διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών μετά από πολλά χρόνια· σε μερικές χώρες εξ' αυτών η μετάβαση στη δημοκρατία αποτελούσε δύσκολη υπόθεση οπότε και σε μερικές καθυστέρουσε να συμβεί (Trinity Magazine Home 2012).

καθεστώτων: της Τυνησίας, της Αιγύπτου και της Υεμένης. Στην περίπτωση της Λιβύης το καθεστώς του Καντάφι προέκυψε από εξωτερική παρέμβαση. Κανένα από τα παραπάνω κινήματα-διαδηλώσεις δεν ήταν συνυφασμένο με την τζιχαντιστική Αλ Κάιντα (Chaliand και Blin 2007, 2016).

Καθώς η κρίση του 2011 διευρύνονταν σε αρκετά κράτη με την μορφή του ντόμινο, σε ένα εξ' αυτών, που έμελλε να γίνει ιδιαίτερος γνωστό στα επόμενα χρόνια, ήταν η Συρία. Αρχικά, οι Σύριοι πολίτες ξεκίνησαν με ειρηνικές διαδηλώσεις εναντίον του καθεστώτος. Ωστόσο το τελευταίο τούς αντιμετώπισε με ευθεία σύγκρουση, κάτι που ανέδειξε την ευνοϊκή στάση απέναντι στους εξτρεμιστές του Ισλάμ. Η στήριξη του Ιράν, της Χεσμπολάχ του Λιβάνου, του Ιράκ και της Ρωσίας, έδωσε στο καθεστώς των Μπάαθ την δυνατότητα να διατηρήσουν τα σημεία-κλειδιά της χώρας (δηλαδή τα ζωτικής σημασίας με σημαντική οικονομία και μεγάλο πληθυσμό)· τουτέστιν τη Δαμασκό και την ακτογραμμή της χώρας, εκτός από το Χαλέπι, το οποίο βρισκόταν σε αντιπαράθεση με το ίδιο το καθεστώς.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν παρενέβησαν, αν και είχαν θέσει ως κόκκινη γραμμή την μη χρήση χημικών αερίων, των οποίων έγινε εν τέλει από το Συριακό καθεστώς. Παρόλα αυτά, το τελευταίο συμφώνησε στην προσπάθεια της Μόσχας να εγκαταλείψει τα χημικά και τελικά να τα παραδώσει στις ΗΠΑ. Ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός, από τη μια πλευρά, έφθινε σε ισχύ παρά τις προσπάθειες του Τζαμπάτ Αλ Νούσρα³² να διασπείρει προπαγάνδα στις πόλεις της επιρροής τους. Από την άλλη πλευρά, το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ (ISI) άρχιζε σταδιακά να εισβάλλει στη Συρία από τις αρχές του 2012³³ (Chaliand και Blin 2007, 2016).

³² Το κίνημα του Τζαμπάτ Αλ Νούσρα, πρόδρομος της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση του Λεβάντ, έκανε την εμφάνιση του στη Συρία το 2011 ως φίλα προσκείμενο με την Αλ Κάιντα και ταυτόχρονα στο αντίπαλο μέτωπο του καθεστώτος του Άσαντ. Ο ηγέτης της Νούσρα, Abu Mohammad al-Jolani, πολύ σύντομα δημιούργησε μία οργάνωση, που μπορούσε να εξασφαλίσει τους δικούς της χορηγούς στον Περσικό Κόλπο, να εισπράξει τα έσοδα από την φορολογία και τις κατασχέσεις περιουσιακών στοιχείων στις περιοχές που κατείχε, ενώ ταυτόχρονα απέκτησε εμπειρία στη διενέργεια επιθέσεων και ως απόρροια αυτού ήταν η προσέλκυση περισσότερων μαχητών. Το κίνημα του Τζαμπάτ Αλ Νούσρα διατήρησε τους δεσμούς με την Αλ Κάιντα, παρά την πολυδιαφημιζόμενη διάσπαση της τελευταίας με το Ισλαμικό Κράτος. Τον Μάιο του 2018 το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ χαρακτήρισε την οργάνωση ως τρομοκρατική (Foreign Terrorist Organization – FTO). Θεωρείται τοπική τρομοκρατική οργάνωση στη Συρία με ιδεολογικό υπόβαθρο το Σαλαφιστικό τζιχάντ παρά την διάσπαση της από την Αλ Κάιντα (Center for Strategic and International Studies 2018).

³³ Η οργάνωση άλλαξε το όνομά της σε Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας το 2013 (ISIS).

Ο ISIS ξεκίνησε τις επιθέσεις στη Μοσούλη και στο Τικρίτ τον Ιούνιο του 2014, ενώ τον ίδιο μήνα ο αρχηγός του, Abu Bakr al Baghdadi, ανακοίνωσε την δημιουργία του χαλιφάτου εκτεινόμενο από το Χαλέπι της Συρίας έως το Ντιγκάλα του Ιράκ και το μετονόμασε εκ νέου ως Ισλαμικό Κράτος (Glenn, και συν. 2019).

Ένας συνασπισμός κρατών υπό την ηγεσία των ΗΠΑ ξεκίνησε αεροπορικές επιδρομές κατά του ISIS στο Ιράκ στις 7 Αυγούστου του 2014, ενώ ακολούθησε και συνέχεια της εκστρατείας στη Συρία, τον αμέσως επόμενο μήνα. Το Σ. Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών σε απόφαση του τον Αύγουστο του 2014 (Απόφαση 2170/2014³⁴) καταδίκασε εντόνως τις δράσεις του ISIS και του μετώπου Αλ Νούσρα για τις δράσεις τους και εξέφρασε την μεγάλη ανησυχία του για την επέκταση της τρομοκρατικών δράσεών τους. Επιπλέον, επιβλήθηκαν κυρώσεις (πάγωμα κεφαλαίων, ταξιδιωτική απαγόρευση και εμπάργκο όπλων) σε έξι πρόσωπα που συνεργάζονταν με την Αλ Κάιντα, τον ISIS και το μέτωπο Αλ Νούσρα. Σαφώς, όλες οι δράσεις γίνονται υπό την Απόφαση 1373/2001, που δηλαδή προτρέπονται όλα τα κράτη να συνεργαστούν για να βρουν και να φέρουν στην δικαιοσύνη τα άτομα, τις ομάδες ή και τις οργανώσεις, που συνεργάζονται με την Αλ Κάιντα συμπεριλαμβανομένων και του ISIS και του μετώπου Αλ Νούσρα.

Κατά την Απόφαση 2178/2014³⁵ εκφράστηκε εντόνως η ανησυχία του Σ. Ασφαλείας για την οξεία ανάπτυξη των ξένων τρομοκρατών μαχητών³⁶ καθώς το πρόβλημα της τρομοκρατίας φαινόταν να διευρύνεται όλο και περισσότερο παρά τις δράσεις της Απόφασης 2170/2014. Οπότε αποφασίστηκε, ότι τα κράτη οφείλουν να προλάβουν και να καταστείλουν τέτοιου είδους στρατολογήσεις, που κατά κύριο λόγο αναφέρονται στις προαναφερθείσες τρομοκρατικές οργανώσεις· τουτέστιν ISIS, μέτωπο Αλ Νούσρα και άλλες συνιστώσες της Αλ Κάιντα.

Ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια που θα έπρεπε να κληθούν να αντιμετωπίσουν (όπως και κάθε τρομοκρατική οργάνωση) ήταν το ζήτημα της χρηματοδότησης. Στην προκειμένη περίπτωση, καθώς το Ισλαμικό Κράτος έχανε εδάφη στη Συρία και στο Ιράκ, ως συνεπακόλουθο ήταν να χάνονται και βασικές πηγές εσόδων, που ήταν το

³⁴ Για περισσότερες πληροφορίες: [https://www.undocs.org/S/RES/2170%20\(2014\)](https://www.undocs.org/S/RES/2170%20(2014))

³⁵ Για περισσότερες πληροφορίες: [https://www.undocs.org/S/RES/2178%20\(2014\)](https://www.undocs.org/S/RES/2178%20(2014))

³⁶ Δηλαδή ατόμων που ταξιδεύουν από μία χώρα σε μία διαφορετική από την εθνικότητά τους για να συμμετάσχουν σε τρομοκρατικές οργανώσεις και δράσεις, να εκπαιδευτούν με στόχο να δράσουν σε ένοπλες συγκρούσεις υπέρ των τρομοκρατών (Foreign Terrorist Fighters-FTFs).

πετρέλαιο και το φυσικό αέριο³⁷. Οπότε έπρεπε να αναζητηθούν νέες περιοχές επιρροής που δεν ήταν άλλες από τις χώρες της Βορείου Αφρικής, οι οποίες κατέχουν το 4% των παγκοσμίων αποθεμάτων πετρελαίου και πάνω από το 4% σε φυσικό αέριο. Στη Β. Αφρική, ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου στην περιοχή είναι κυρίως η Λιβύη (2,8% των παγκοσμίων αποθεμάτων 0,8% στο φυσικό αέριο), ενώ για παράδειγμα η Αλγερία υπερτερεί έναντι των υπολοίπων στα αποθέματα φυσικού αερίου (2,4%). Επομένως αποφάσισαν να ξεκινήσουν επιθέσεις στον ενεργειακό τομέα των χωρών της Β. Αφρικής με στόχο είτε να τον ελέγξουν προς όφελος τους είτε να προκαλέσουν κρίση στις εξαγωγές ορυκτού πλούτου των χωρών αυτών (που εξαρτώνται οι οικονομίες τους από αυτές), (Tichý 2019, 254-255). Επίσης πετρέλαιο αγόραζε και το ίδιο το Συριακό καθεστώς από τον ISIS μέσω διαφόρων ενδιάμεσων, το οποίο προσέθετε επιπλέον έσοδα στην οργάνωση. Το Σ. Ασφαλείας, υπό αυτές τις συνθήκες, δρώντας υπό το Κεφάλαιο VII, ανέδειξε την αναγκαιότητα να παγώσουν οι οποιεσδήποτε δολοηψίες και χρηματοδοτήσεις με τις τρομοκρατικές οργανώσεις του ISIL και του ANF, συμπεριλαμβανομένων των ορυκτών (πετρελαίου κυρίως) και άλλων υλικών και φυσικών πόρων (Απόφαση 2199/2015³⁸). Το αποτέλεσμα, ωστόσο, ίσως να μην είχε το αναμενόμενο καθώς το αυτοαποκαλούμενο «*Ισλαμικό Κράτος*» βασίζεται σε μεγάλο βαθμό από τους “φόρους” που επιβάλλει στους ανθρώπους που ζουν στο εσωτερικό των εδαφών του³⁹ (Sengupta, U.N. Council to Adopt Sanctions Against ISIS 2015, 12).

Το 2015 οι ΗΠΑ πραγματοποίησαν περισσότερες από 8.000 αεροπορικές επιδρομές τόσο στο Ιράκ όσο και στη Συρία. Η τρομοκρατική οργάνωση υπέστη σοβαρές απώλειες από αυτές τις επιθέσεις στα σύνορα Συρίας και Τουρκίας, ενώ μέχρι τα τέλη του 2015 τα ιρακινά στρατεύματα είχαν σημειώσει πρόοδο στην ανακατάληψη του Ραμάντι. Ωστόσο, στη Συρία ο ISIS σημείωσε επιτυχημένες επιδρομές γύρω από το Χαλέπι, ενώ η Ράκα συνέχισε να διατηρείται υπό την κυριαρχία τους (Glenn, και συν. 2019).

³⁷ Αφθονο στις περιοχές αυτές.

³⁸ Για περισσότερες πληροφορίες: [https://www.undocs.org/S/RES/2199%20\(2015\)](https://www.undocs.org/S/RES/2199%20(2015))

³⁹ Μάλιστα στην απόφαση 2253/2015 σκιαγραφείται ξεκάθαρα ως σπόνσορας του ISIS η συριακή κυβέρνηση (Sengupta, United Nations: Sanctions Against ISIS Adopted 2015). Φαίνεται να επιβεβαιώνεται από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, σύμφωνα με την ετήσια αναφορά του 2017 (United States-Department of State 2018).

Η επιθετική πολιτική του ISIS δεν έμεινε μόνο στη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Επεκτάθηκε σε τουλάχιστον οχτώ χώρες, με ομάδες φίλα προσκείμενες με την κεντρική οργάνωση και πραγματοποιούσαν ολοένα και περισσότερες επιθέσεις. Το 2015 και το 2016 έλαβαν χώρα μερικές εκ των σημαντικότερων. Λόγου χάριν, στην Αίγυπτο βομβάρδισαν ένα ρωσικό αεροπλάνο σκοτώνοντας 224 ανθρώπους. Στο Παρίσι, μετά από μια σειρά συντονισμένων επιθέσεων, σκοτώθηκαν 130 άτομα και πάνω από 300 τραυματίστηκαν. Τον Ιούνιο του 2016 ένας ένοπλος, ως φερόμενος υποστηρικτής του ISIS, σκότωσε σχεδόν 50 άτομα σε ένα νυχτερινό κέντρο διασκέδασης στο Ορλάντο της Φλόριντα (Glenn, και συν. 2019).

Στο πολεμικό μέτωπο φάνηκε, πως μέχρι τον Δεκέμβριο του 2017 το χαλιφάτο είχε χάσει πλέον περίπου το 95% της έκτασης που κατείχε ως τότε, συμπεριλαμβανομένων και των δύο βασικών πόλεων-οχυρών του• της Μοσούλης στο Ιράκ και της Ράκας στη Βόρεια Συρία. Επίσης παρά το γεγονός, ότι το Ιράκ δήλωνε τον ίδιο μήνα πως το Ισλαμικό Κράτος ηττήθηκε στα εδάφη του, εξακολούθησε να έχει σημαντική επιρροή και να πραγματοποιεί επιθέσεις σε πολλές περιοχές του κόσμου⁴⁰ (Glenn, και συν. 2019).

Το 2018 η εκστρατεία στράφηκε προς θύλακες της οργάνωσης στην ανατολική Συρία, όπου ένας υποστηριζόμενος από τις ΗΠΑ συνασπισμός, με την συμμετοχή των Σύριων Κούρδων και των Αράβων, γνωστός και ως «Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις» (SDF), μπόρεσε σταδιακά να καταλάβει σημεία κλειδιά του ISIS. Παρόλα αυτά το SDF αναγκάστηκε, προσωρινά, να αναβάλει τις επιθέσεις τον Νοέμβριο του 2018 μετά από τουρκικές επιθέσεις εναντίον κουρδικών θέσεων. Τον Δεκέμβριο, όμως, το SDF μπόρεσε να καταλάβει την πόλη Χατζίν με αποτέλεσμα να περιοριστεί ο ISIS μόνο σε μερικά χωριά κατά μήκος του ποταμού Ευφράτη κοντά στα ιρακινά σύνορα (Glenn, και συν. 2019).

Επιπροσθέτως, την 19^η Δεκεμβρίου του 2018 ο πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ με ανακοίνωσή του δήλωσε, πως ο ISIS ηττήθηκε, δίνοντας το έναυσμα της απόσυρσης 2.000 χιλιάδων στρατιωτών που υποστήριζαν το SDF στη Συρία. Το SDF, παρόλα

⁴⁰ Στο Ψήφισμα 2396/2017 (αλλά και σε προηγούμενα αποφάσεις του 2015 και 2016) αξίζει να τονιστεί πως ιδίως μετά την αύξηση των τρομοκρατικών επιθέσεων σε πολλά σημεία του κόσμου, το Σ. Ασφαλείας ωθεί τα κράτη να ενισχύσουν τις προσπάθειες περιορισμού της απειλής που επιφέρουν οι FTFs με τον καλύτερο έλεγχο των συνόρων, του ποινικού δικαίου, της διακίνησης πληροφοριών και της αντιτρομοκρατικής.

αυτά, συνέχισε την επιθετική τακτική του και τον Φεβρουάριο του 2019, καθώς επιχείρησε την τελική πολιορκία των δυνάμεων του ISIS στην Μπακούζ, όπου ήταν και το τελευταίο προπύργιό τους. Εν τέλει, η πόλη έπεσε στα τέλη Μαρτίου του 2019, οπότε και τερμάτισε την οποιαδήποτε νέα εδαφική αξίωση του ISIS. (Glenn, και συν. 2019)

Συλλήβδην, παρά τις διαβεβαιώσεις των ΗΠΑ επί θητείας Τραμπ, ο ISIS συνεχίζει να υφίσταται και ίσως να επανεμφανίζεται στο προσκήνιο ως σοβαρή απειλή (όχι μάλλον, προς το παρόν, στον ίδιο βαθμό όπως πριν). Οι οικονομικές και εμπορικές κυρώσεις από μόνες τους δεν θα μπορούσαν να απομονώσουν και να μειώσουν την ισχύ του ISIS χωρίς την συνδρομή της στρατιωτικής ισχύος, όπως άλλωστε χρησιμοποιείται ιδίως μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου μέσω των Αποφάσεων-ορόσημα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας 1368/2001 και 1373/2001, με τις οποίες τέθηκε η λογική της ένοπλης επιχείρησης εναντίον κάθε μορφών τρομοκρατίας.

4.4.1 Καταστροφή μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς και σωματεμπορία

Καταστροφή μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς

Κατά τη διάρκεια του διεθνοποιημένου εμφυλίου πολέμου στη Συρία λαμβάνουν χώρα μεγάλες εσκεμμένες καταστροφές μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως για παράδειγμα μνημεία, ναοί, μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι κλπ. Ο ISIS αναλαμβάνει την ευθύνη των καταστροφών αυτών μέσω του Twitter και από άλλα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Από την μία πλευρά, βέβαια, υπήρξε σαφής κατακραυγή και καταδίκη από τον υπόλοιπο κόσμο, ωστόσο από την άλλη πλευρά, η δημοσιοποίηση ενίσχυσε την υποστήριξη προς τον εξτρεμισμό με στόχο έναν απώτερο σκοπό, όπως ανακοίνωναν οι οπαδοί των τρομοκρατών.

Οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτού του είδους τις καταστροφές είναι πολλοί. Λόγου χάρη, μπορεί να γινόταν σε επίπεδο συμβολικού σεκταρισμού⁴¹ με στόχο τον προσηλυτισμό και ταυτόχρονα την εργαλειοποίηση των καταστροφών για προπαγάνδα. Επίσης, η ταπείνωση μπορεί να ήταν ένας λόγος με στόχο να επηρεάσει ηθικές αξίες συγκεκριμένων κοινωνιών, που σε συνδυασμό με την μετάδοση της γενικότερης ιδεολογίας του «Ισλαμικού Κράτους», ενισχύονταν η εκστρατεία στρατολόγησης.

⁴¹ Προσκόλληση αυστηρή σε μία σέκτα

Επιπλέον, μέσω των καταστροφών καταδεικνύεται η πλήρης αφήφιση των κοινών αξιών, που επικρατούν στον υπόλοιπο και είναι η προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (Cunliffe και Curini 2018, 1094-1095).

Από την πλευρά των Ηνωμένων Εθνών, το Σ. Ασφαλείας σε Απόφαση του (2347/2017) καταδίκασε έντονα την καταστροφή των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένων των τόπων θρησκευτικής λατρείας, πυρπόλησης και λήστευσης πολιτιστικών αντικειμένων από αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, βιβλιοθήκες, αρχαία κλπ. Επίσης κάλεσε τα κράτη να συνεργαστούν με την UNESCO και το UNODC για να διατηρήσουν και να προστατεύσουν πολιτιστικά μνημεία, αλλά και την εκστρατεία διακοπής διακίνησης παρανόμως αντικείμενα πολιτιστικής αξίας⁴². Με την συγκεκριμένη Απόφαση είναι σημαντικό να τονιστεί, ότι αφιερώθηκε αποκλειστικά στο ζήτημα της πολιτιστικής κληρονομιάς και υιοθετήθηκε η λογική του λεγόμενου “R2P-the responsibility to prevent, the responsibility to react and the responsibility to rebuild⁴³”. Αυτό σημαίνει, πως σε αυτό το πλαίσιο περιλαμβάνεται και κατά συνέπεια επεκτείνεται και στην καταστροφή των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, τα κράτη έχουν την υποχρέωση να προστατεύσουν τόσο την δική τους πολιτιστική κληρονομιά όσο και των άλλων χωρών. Επιπλέον, τα κράτη φέρουν την ευθύνη να προστατεύουν την πολιτιστική κληρονομιά τόσο έναντι του λαού τους όσο και της υπόλοιπης διεθνούς κοινότητας (Chainoglou 2021).

Σύμφωνα με την ανάλυση της Χαϊνιόγλου Κ. στην ενότητα “Attacks on Tangible and Intangible Cultural Heritage: Human Rights Violations, Violations of International Cultural Heritage Law or a Threat to International Peace and Security?” στον συλλογικό τόμο με τον τίτλο “Transcultural Diplomacy and International Law in Heritage Conservation: A Dialogue between Ethics, Law, and Culture” στα ζητήματα καταστροφής πολιτιστικών αγαθών και παράνομης εμπορίας τους, η αρχική μορφή του R2P άφηνε περιθώρια μη συναινετικών παρεμβάσεων με χρήση κυρώσεων και στρατιωτικής ισχύος σε περιπτώσεις μαζικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με τις Αποφάσεις 2199/2015 και ιδίως της 2347/2017 τα κράτη

⁴² Για περισσότερες πληροφορίες: [https://www.undocs.org/S/RES/2347%20\(2017\)](https://www.undocs.org/S/RES/2347%20(2017))

⁴³ Η ευθύνη της πρόληψης, η ευθύνη της αντίδρασης και η ευθύνη της ανοικοδόμησης. Να σημειωθεί πως ο αρχικός σκοπός του R2P αφορούσε ειδεχθείς και κατάφορες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εγκλημάτων πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, γενοκτονία και γενικώς όλων των εγκλημάτων που αφαιρούν το δικαίωμα στη ζωή (Chainoglou 2021).

υποχρεούνται να φέρουν στη δικαιοσύνη τους διαπραχθέντες επιθέσεων σε μνημεία και σε μέρη πολιτιστικής, θρησκευτικής κ.ο.κ σημασίας, ενώ το πιο σημαντικό που τονίζεται, είναι ότι αυτά τα εγκλήματα μπορούν να συνιστούν εγκλήματα πολέμου και άρα με την παραπάνω ανάλυση και λογική του αρχικού R2P να ισχύσει ό,τι ισχύει και για τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όμως σύμφωνα με αυτά που αναγράφονται στην Απόφαση 2199 αλλά και στην 2347 δεν διαφαίνεται να προωθείται οποιαδήποτε συζήτηση σχετικά με την χρήση ισχύος στην βάση της εκ προθέσεως ευρέως κλίμακας καταστροφής πολιτιστικής κληρονομιάς (Chainoglou 2021, 367-370).

Εν συνόλω, η Απόφαση 2347/2017 αποτέλεσε την πιο κρίσιμη καμπή στην προσπάθεια προστασίας των αγαθών πολιτιστικής κληρονομιάς. Μνημεία, κτίρια και αντικείμενα ανεκτίμητης πολιτιστικής αξίας έχουν βρεθεί πολλάκις στο στόχαστρο ένοπλων επιθέσεων και ταυτόχρονα ως λεία για παράνομες εμπορικές συναλλαγές από τρομοκρατικές οργανώσεις με εγκληματική δραστηριότητα. Τα κέρδη μπορούν να κοστολογηθούν σε αξία εκατοντάδων εκατομμυρίων, καθώς το δίκτυο αυτής της εγκληματικής δραστηριότητας είναι ιδιαίτερα εκτενές. Ο ISIS αποτέλεσε αφορμή να τεθεί σε πιο ουσιαστικό επίπεδο το ζήτημα της προστασίας των πολιτιστικών αγαθών. Παρόλα αυτά, παρουσιάζεται μάλλον αδύναμη η προσπάθεια να τεθούν υπό προστασία, καθώς σε ουκ ολίγες ένοπλες συγκρούσεις η πολιτιστική κληρονομιά αποτελούσε και συνεχίζει να είναι ως μια από τους πρώτους στόχους των αντικρουόμενων πλευρών. Και να σημειωθεί πως με τα παράνομα κέρδη από την πολιτιστική “λεία” είναι ιδιαίτερος προσοδοφόρα και πόσο μάλλον για την χρηματοδότηση των εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων, οπότε και εκεί μάλλον οφείλει το Σ. Ασφαλείας να λάβει σκληρότερα μέτρα για την αντιμετώπιση της χρηματοδότησης του οργανωμένου εγκλήματος μέσω της εκμετάλλευσης του πολιτισμού.

Σωματεμπορία

Το ζήτημα της σωματεμπορίας, της απαγωγής ενηλίκων (κατά κύριο λόγο γυναικών) και παιδιών συνήθως με στόχο την βίαιη αρπαγή λύτρων, συμπεριλαμβανομένων του βιασμού, της σεξουαλικής βίας, του εξαναγκασμού σε γάμο, που διαπράττονταν από τον ISIS και το ANF καταδικάζονταν απερίφραστα από τα κράτη και τον ΟΗΕ με τον

τελευταίο να το αναγνωρίζει μέσω αποφάσεων του Σ. Ασφαλείας⁴⁴. Παραδείγματος χάρη, οι Αποφάσεις 2199/2015, 2253/2015, 2331/2016, 2368/2017, 2379/2017, 2388/2017, 2462/2019 και 2560/2020⁴⁵. Ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται η Απόφαση 2388/2017, στην οποία απαιτείται η δημιουργία ενός ερευνητικού σώματος που θα συλλέξει, θα διατηρήσει και θα αρχειοθετήσει στοιχεία και δεδομένα από το Ιράκ για πράξεις ισοδύναμες με εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και γενοκτονία, τα οποία διαπράττονταν από την τρομοκρατική οργάνωση του ISIS. Με αυτή την Απόφαση αναδεικνύεται η αναγκαιότητα αντιμετώπισης του μείζονος αυτού προβλήματος καθώς και η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς και ανθρωπιστικού δικαίου.

Στο σύνολό τους οι αποφάσεις αυτές τονίζουν κατά κύριο λόγο, πως οι τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν το σωματεμπόριο ως κινητήρια δύναμη για στρατολόγηση (π.χ. χρησιμοποιούν γυναίκες -θύματα εμπορίας- για να προσελκύσουν ή να διατηρήσουν μαχητές στην οργάνωση), για αύξηση χρηματοοικονομικών ροών και την ενδυνάμωση της επιρροής τους (συμπεριλαμβανομένων και των κοινοτήτων που είναι εμπλεκόμενες ή επηρεασμένες από την εμπορία).

Ωστόσο τίθεται ένα ζήτημα-δίλλημα ως προς το ποιο άτομο θεωρείται θύμα σωματεμπορίας ή στρατολογημένο σε τρομοκρατικές ομάδες. Υπό το διεθνές δίκαιο η εμπορία ανθρώπων (ενηλίκων) απαιτεί τρία στοιχεία (Huckerby, When Terrorists Traffic Their Recruits 2021):

- i. Μία «πράξη», δηλαδή τι έπραξε
- ii. Τα μέσα, δηλαδή πώς το/τα έπραξε και
- iii. ο σκοπός της εκμετάλλευσης, δηλαδή γιατί το/τα έπραξε

Η σωματεμπορία, επίσης, σε περιπτώσεις στρατολόγησης ή παράνομης σύνδεσης με ακραίες (τουτέστιν τρομοκρατικές) ομάδες, μπορεί να συμβεί μέσω μίας διαδικασίας εκμετάλλευσης ή όταν προκύπτει μία κατάσταση εκμετάλλευσης ή διατηρείται χωρίς να υπάρχει προηγούμενη διαδικασία εκμετάλλευσης. Λόγου χάρη, μπορεί να υπάρξει διαδικασία εκμετάλλευσης εάν σε άτομα π.χ. από την Κεντρική Ασία τους υποσχέθηκαν ψευδώς θέσεις εργασίας, που στη συνέχεια οδηγούνταν σε ακούσια

⁴⁴ Για περισσότερες πληροφορίες: [https://www.undocs.org/S/RES/2368%20\(2017\)](https://www.undocs.org/S/RES/2368%20(2017))

⁴⁵ Για περισσότερες πληροφορίες: <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/resolutions>

στρατολόγηση στον ISIS. Επίσης, εάν γυναίκες που ταξίδεψαν στη Συρία, ειλικρινώς εξαπατήθηκαν σχετικά με τις συνθήκες σε ελεγχόμενα από τον ISIS εδάφη· και επιπλέον, επειδή η εμπορία μπορεί να συμβεί λόγω αλλαγμένων συνθηκών, εάν οι γυναίκες, παράδειγμα, που έχουν σύνδεση με τον ISIS, συμφώνησαν (στην αρχή τουλάχιστον) ελεύθερα σε έναν γάμο, που εν τέλει κατέληξε σε σεξουαλική υποδούλωση και οικιακή δουλειά. (Huckerby, *When Terrorists Traffic Their Recruits* 2021)

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο με τον τίτλο «*When Human Trafficking and Terrorism Connect: Dangers and Dilemmas*» η συντάκτριά του, Jayne Huckerby, αναφέρει χαρακτηριστικά, πως κατά το CTED⁴⁶, οι συγκρούσεις, λόγω χάρη όπως αυτής της Συρίας, που έχει εκτοπίσει εκατομμύρια Σύριους καθώς και οι περιορισμοί στην νόμιμη μετανάστευση, έχουν οδηγήσει με μεγαλύτερη ευκολία τους ανθρώπους στην ευαλωτότητα, τουτέστιν στην εκμετάλλευση, συμπεριλαμβανομένου και της εμπορίας. Οπότε θεωρεί η συντάκτρια, πως τα μέτρα και οι κυρώσεις κατά της τρομοκρατίας μπορεί να ενισχύσουν αντί να σπάσουν τον φαύλο κύκλο της (Huckerby, *When Human Trafficking and Terrorism Connect: Dangers and Dilemmas* 2019). Ένα από τα χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το κλείσιμο των συνόρων όποτε και διακόπτεται και η προσφυγική ροή. Από την μία πλευρά να μεν περιορίζονται οι όποιες προσπάθειες τρομοκρατών να εισέλθουν σε διάφορα κράτη, λ.χ. της Ευρώπης, ωστόσο από την άλλη πλευρά, καθόσον οι περισσότεροι άνθρωποι είναι πρόσφυγες πολέμου (και άρα η επιλογή επιστροφής στην χώρα τους καθίσταται μη ρεαλιστική) θα αναγκαστούν να καταφύγουν σε οργανωμένα δουλεμπόρια στην προσπάθεια τους να ξεφύγουν τον πόλεμο και να εγκατασταθούν σε ειρηνικές και ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης.

⁴⁶ Η Εκτελεστική Διεύθυνση της επιτροπής Αντιτρομοκρατίας-C.T.C.

Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα - Επίλογος

Το Συμβούλιο Ασφαλείας αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο ως προς τη λήψη αποφάσεων και δη στα ζητήματα των καθεστώτων κυρώσεων. Ωστόσο δεν είναι λίγες οι φορές που ανεδείχθη η αδυναμία να ληφθούν μέτρα κυρώσεων λόγω άσκησης βέτο ενός ή περισσοτέρων Μονίμων Μελών του, το οποίο είχε αρνητικό αντίκτυπο ως προς την επίλυση σοβαρών ζητημάτων. Ιδίως στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου η άσκηση βέτο ήταν συστηματική. Ακόμη και μετά το πέρας αυτής της περιόδου φαίνεται πως το Σ. Ασφαλείας αδυνατεί αρκετές φορές να λάβει κάποια απόφαση για λήψη μέτρων καθώς γίνεται προσφυγή στο δικαίωμα της αρνησικυρίας είτε με «έμμεσο» είτε με «άμεσο» τρόπο. Σε αυτό το σημείο η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως ένας από τους ισχυρότερους περιφερειακούς οργανισμούς αυτή τη στιγμή⁴⁷, φαίνεται να παίζει μεγαλύτερο ρόλο σε μια προσπάθεια να καλυφθεί κατά κάποιον τρόπο η αδυναμία του Σ. Ασφαλείας. Οι αυτόνομες και ανεξάρτητες κυρώσεις αναδεικνύουν πολλές φορές το πρόβλημα της μη λήψης κυρωτικών μέτρων από τον ΟΗΕ, ενώ υφίστανται λόγοι να ληφθούν μέτρα. Για παράδειγμα, οι κυρώσεις εναντίον της Λευκορωσίας, του Μπουρούντι, της Αϊτής κλπ. αποτελούν ανεξάρτητες κυρώσεις και όχι συμπληρωματικές. Επίσης, η ΕΕ διατηρεί μέχρι σήμερα κυρώσεις με εμπάργκο όπλων και μη στρατιωτική συνεργασία με την Κίνα, από το 1989, λόγω των αιματηρών διαδηλώσεων στην πλατεία Τιενανμέν του Πεκίνο⁴⁸.

Ως προς τις κυρώσεις που επιβάλλουν τα κράτη και συγκεκριμένα οι Ηνωμένες Πολιτείες, φαίνεται πως η τελευταία κατέχει τα πρωτεία ως χώρα με τις περισσότερες επιβεβλημένες κυρώσεις σε σχέση με όλα τα κράτη του κόσμου. Δεδομένου της θέσης των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα, ως μιας μεγάλης και ισχυρής δύναμης σε επίπεδο στρατιωτικής και οικονομικής ισχύος, οι κυρώσεις που επιβάλλει μπορεί να έχουν σοβαρό αντίκτυπο στον αποδέκτη των κυρώσεων. Αυτό ισχύει φυσικά και στις περιπτώσεις των κυρώσεων, που επιβάλλουν και ο ΟΗΕ και οι περιφερειακοί οργανισμοί. Ως χαρακτηριστικά παραδείγματα κυρώσεων των ΗΠΑ αποτελούν εκείνες εναντίον της Κούβας (οι μακροβιότερες που είναι σε ισχύ από το 1960) και του Ιράν. Οι συνέπειες στις χώρες αυτές είναι ξεκάθαρα εμφανείς στον κοινωνικό ιστό και στην

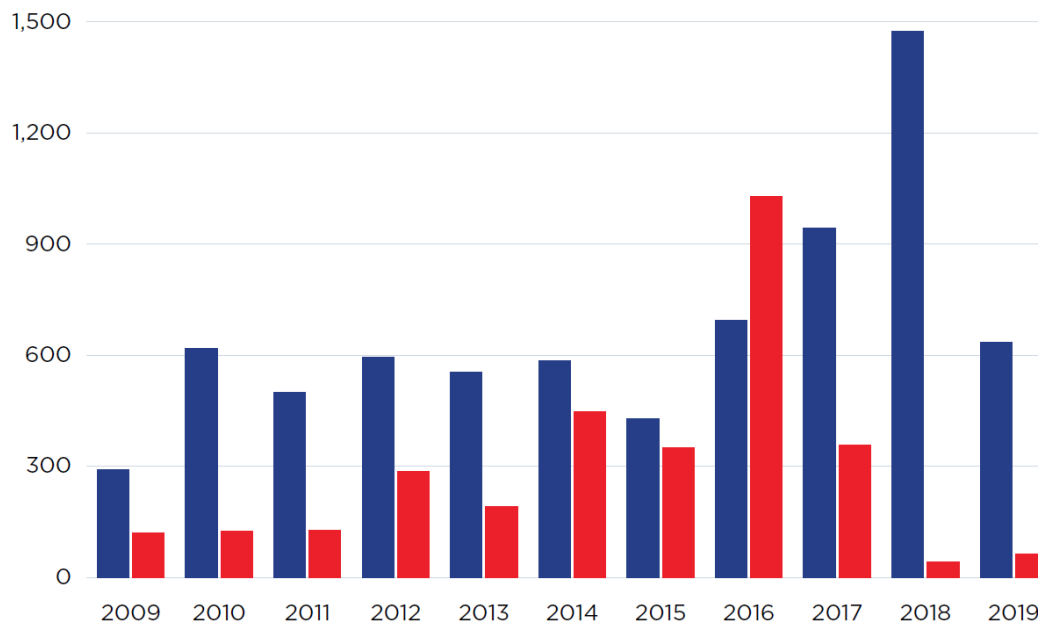
⁴⁷ Τουλάχιστον σε οικονομικό και εμπορικό επίπεδο

⁴⁸ Για περισσότερες πληροφορίες ως προς τις κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανατρέξτε παρακάτω στον αναλυτικό χάρτη: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>

οικονομία, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές, που έχει κατακριθεί η αμερικανική διακυβέρνηση για την σκληρότητα και διάρκεια των κυρωτικών της μέτρων.

Αυτό που ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ως προς την αμερικανική πολιτική κυρώσεων, είναι ο Διεθνής Νόμος Οικονομικών Εξουσιών Εκτάκτου Ανάγκης (IEEPA). Σύμφωνα με αυτόν (όπως έχει γίνει λόγος) δίνονταν περισσότερες εξουσίες στον εκάστοτε πρόεδρο των ΗΠΑ να δράσει σε μία κατάσταση με συνοπτικές διαδικασίες, που κηρύσσονταν ως έκτακτη, και με αυτό τον τρόπο να λάβει μέτρα. Στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου χρησιμοποιήθηκε ευρέως αυτός ο νόμος και θα μπορούσε να θεωρηθεί, ότι εκμεταλλεύονταν αυτό το μέτρο με μεγαλύτερη ευκολία, για να μπορούν να πιέζουν ή και να απειλούν με κυρώσεις κυβερνήσεις άλλων κρατών χωρίς ιδιαίτερο έλεγχο από την νομοθετική εξουσία. Οπότε με βάση τον IEEPA, οι Ηνωμένες Πολιτείες εδώ και πάνω από 40 χρόνια βρισκόταν σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, άρα και γίνεται διακριτή η κατάχρηση αυτής της εξουσίας από αρκετές διακυβερνήσεις. Παρά τις αλλαγές που έγιναν για να περιοριστεί η χρήση αυτού του νόμου, ελήφθησαν ακόμη περισσότερα κυρωτικά μέτρα, ενώ ακόμη δυσκόλεψε σημαντικά τις διαδικασίες αποδέσμευσης των δεκτών από τις κυρώσεις, που τους είχαν επιβληθεί.

TOTAL U.S. SANCTIONS DESIGNATIONS AND DELISTINGS BY YEAR, 2009-2019

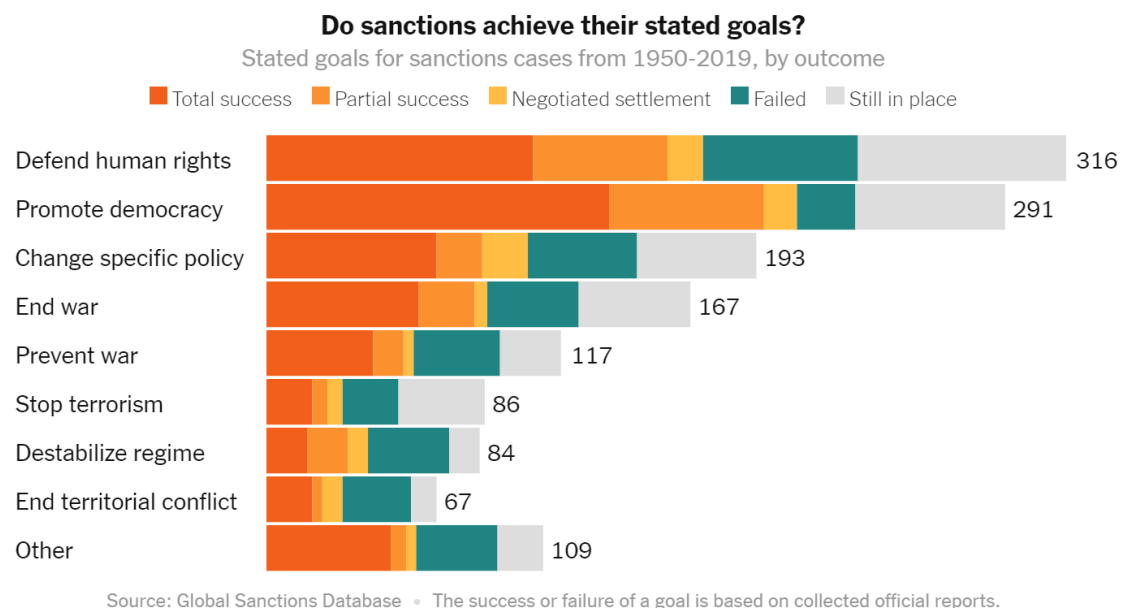

Εικόνα 4 Συνολικοί καθορισμοί και διαγραφές κυρώσεων κατά έτος, 2009-2019 (Rosenberg and Tama 2019)

Οι αμερικανικές κυρώσεις αποτελούν τις πιο ισχυρές και διαρκείς, ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται πως σε λίγες περιπτώσεις αίρονται. Όπως φαίνεται και στον πίνακα

(Εικόνα 4) των αμερικανικών κυρώσεων που επιβλήθηκαν στην δεκαετία 2009-2019, ήταν σαφώς πολύ περισσότερες (και ολοένα αυξανόμενες) από αυτές που έχουν αρθεί. Για να γίνει ακόμα πιο κατανοητή η σημαντικότητα των αμερικανικών κυρώσεων, σύμφωνα με έρευνα του πανεπιστήμιου Drexel, στο σύνολο των κυρώσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, που έχουν επιβληθεί από το 1950 και ύστερα, το 42% εξ' αυτών ανήκουν αποκλειστικά και μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες• και μόνο το 19% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στον ΟΗΕ (12% και 7% αντίστοιχα), (Koeze 2022).

Σύμφωνα με μία έκθεση του ASP (American Security Project), οι εκτεταμένου φάσματος κυρώσεις βλάπτουν τις αμερικανικές επιχειρήσεις, ενώ ταυτόχρονα φαίνεται να μην αλλάζουν την στάση του δέκτη των κυρώσεων (ενώ αυτός πρέπει να είναι και ο σκοπός), όποτε και στην ουσία να μην πετυχαίνουν. Θεωρείται, επίσης, πως οι πολύπλευρη στήριξη και από άλλα κράτη ή και περιφερειακούς οργανισμούς θα μπορούσαν να συνδράμουν δυναμικά ίσως και επιτυχώς τον σκοπό των κυρώσεων. Για αυτό και η χρήση στοχευμένων-έξυπνων κυρώσεων, για παράδειγμα σε ιδιώτες και επιχειρήσεις, δεν θα είχαν τόσο ευρείες συνέπειες (Holland και Cerulli 2020). Στο επίπεδο της τρομοκρατίας, λόγω χάρη, επικεντρώθηκαν σε μεγάλο βαθμό οι κυρώσεις στους «σπόνσορες» των τρομοκρατικών οργανώσεων, που μπορεί να ήταν από έναν ιδιώτη μέχρι ένα ολόκληρο κράτος. Μάλιστα δεν ήταν λίγα τα υψηλών ποσών πρόστιμα, που έπρεπε να κληθούν να πληρώσουν διάφορες τράπεζες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προς το αμερικανικό κράτος, που στήριζαν είτε έμμεσα

Εικόνα 5 Οι κυρώσεις πετυχαίνουν τους στόχους τους; - Δηλωμένοι στόχοι για υποθέσεις κυρώσεων από το 1950-2019, ανά έκβαση (Koeze 2022), *The New York Times*

είτε άμεσα τρομοκρατικές οργανώσεις και δικτατορικά καθεστώτα. Να σημειωθεί βεβαίως και ο διασυρμός, που ακολουθούσε τις επιχειρήσεις αυτές για το ξέπλυμα χρήματος, όποτε και ως έναν βαθμό οι κυρώσεις πετύχαιναν τον σκοπό τους ως προς το ζήτημα της αποτροπής άλλων επιχειρήσεων να στηρίζουν το οργανωμένο έγκλημα.

Σύμφωνα με την βάση δεδομένων (Koeze 2022) του παραπάνω πίνακα (Εικόνα 5) ως προς το θέμα πάταξης της τρομοκρατίας (*Stop terrorism* στο γράφημα)⁴⁹, φαίνεται ότι η μερική και ολική επιτυχία (σκουρόχρωμο και ανοιχτόχρωμο πορτοκαλί) των κυρώσεων είναι σχεδόν ίσες ή ελαφρώς μεγαλύτερες από τις αποτυχημένες (πράσινο). Ωστόσο, όπως παρατηρείται και στο γράφημα, οι μη πετυχημένες δεν είναι αμελητέο μέγεθος, αλλά αντιθέτως αρκετά σημαντικό, το οποίο σημαίνει πως ένα μεγάλο μέρος των κυρωτικών μέτρων δεν απέδωσαν ή και πιθανόν χειροτέρεψαν μία υπάρχουσα κατάσταση, όποτε και γι' αυτό μάλλον επιβάλλονται επιπλέον κυρώσεις ή και μένουν ακόμα ενεργές (όπως φαίνεται με το γκρι χρώμα).

Οι κυρώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας αποτελούν ιδιαίτερης σημασίας, ιδίως μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001. Οι Αποφάσεις 1368/2001 και 1373/2001, που έδωσαν την δυνατότητα για χρήση στρατιωτικής ισχύος ως αυτοάμυνα συνέβαλαν σημαντικά στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας· εν προκειμένω στις οργανώσεις της Αλ Κάιντα και του ISIS. Δεν επαρκούν, όμως, μόνο μέτρα οικονομικών και εμπορικών κυρώσεων, καθώς το δίκτυο των τρομοκρατών ξεπερνά συνήθως τα νοητά σύνορα των κρατών. Προκύπτει, βέβαια, και το ζήτημα της εργαλειοποίησης της χρήσης στρατιωτικής ισχύος από κυβερνήσεις, με στόχο την εξάλειψη και καταπολέμηση εσωτερικών αντιπάλων τους. Τούτο θα μπορούσε εν μέρει να δικαιολογήσει την δυσκολία λήψης αυτού του μέτρου από τον ΟΗΕ.

Επιπλέον, είναι ξεκάθαρο πως τα μέτρα των κυρώσεων ως μοναδικό όπλο αντιμετώπισης των τρομοκρατικών απειλών δεν επαρκούν και τούτο εξάλλου αποδεικνύεται από το γεγονός ότι είναι ακόμη και σήμερα ενεργές τρομοκρατικές οργανώσεις. Βεβαίως, η Αλ Κάιντα πέρασε σε φάση παρακμής, αλλά δεν εξαφανίστηκε, το οποίο φάνηκε και από την γένεση του ISIS (με μακράν ανώτερο επίπεδο οργάνωσης και συντονισμού σε σχέση με την Αλ Κάιντα), όπου ο τελευταίος

⁴⁹ Στο σύνολο των κυρώσεων σε παγκόσμιο επίπεδο και όχι αποκλειστικά των επιβαλλόμενων από τις ΗΠΑ.

εκμεταλλευόμενος την κρίση στην Συρία, ανεδείχθη ως μία ανερχόμενη και ισχυρή τρομοκρατική οργάνωση. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί, πως τα κυρωτικά μέτρα λειτουργούν και πετυχαίνουν στον βαθμό που είναι στοχευόμενα και τηρούνται από τα κράτη.

Κατ' ουσίαν, οι συντεταγμένες και στοχευμένες κυρώσεις εναντίον χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, ιδιωτών και κυβερνήσεων μπορούν να συμβάλουν δυναμικά στην αποδυνάμωση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Εννοείται, πως η συνεργασία των κρατών, των περιφερειακών οργανώσεων και ιδίως του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, αποτελούν την πεμπουσία για την καταπολέμηση τους. Τα κράτη που απαρτίζουν το Σ. Ασφαλείας (και ιδίως τα Μόνιμα Μέλη της) οφείλουν να θέτουν επί τάπητος το ζήτημα της τρομοκρατίας, το οποίο τον 21ο αιώνα αποτελεί μείζον ζήτημα της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης.

Τέλος, είναι σημαντικό να σημειωθεί, πως το ζήτημα των κυρώσεων σε συνολικό επίπεδο έχει αποτελέσει μία μακροχρόνια και εκτενή συζήτηση, ως προς τους στόχους και τους σκοπούς, που εξυπηρετεί. Δεν είναι λίγες, πάντως, οι αναλύσεις που αναφέρουν ότι οι κυρώσεις γενικώς δεν λειτουργούν, βασιζόμενες κατά κύριο λόγο σε εμπειρικές έρευνες, που καταδεικνυαν την αποτυχία των δηλωμένων στόχων τους (BRZOSKA 2014). Οι ανθρωπιστικές οργανώσεις και πολλές ΜΚΟ, παρουσιάζονται ιδιαίτερος επικριτικές και εκφράζουν έντονα τις ενστάσεις τους, καθώς θεωρούν ότι πλήττονται πληθυσμιακές ομάδες, που δεν έχουν καμία ευθύνη με τους πραγματικούς στόχους των κυρώσεων (BRZOSKA 2014). Είναι γεγονός ότι οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες είναι πολύ πιθανόν να υποφέρουν περισσότερο, από τις πολιτικές και οικονομικές συνέπειες που θα προκληθούν λόγω της πίεσης που θα ασκηθεί μέσω των κυρώσεων (Peksen 2015). Πέραν των συνεπειών στο εσωτερικό των κρατών, επηρεάζονται επίσης -αναλόγως την γεωγραφική εγγύτητα και τον βαθμό οικονομικής αλληλεξάρτησης και συνεργασίας- και τα γειτονικά κράτη κυρίως σε εμπορικό επίπεδο, με πιθανές απόρροιες και σε αυτά την οικονομική ασφυξία, τις κοινωνικές αναταραχές και την διατάραξη του πολιτικού συστήματος (Peksen 2015). Επομένως θα μπορούσε να διατυπωθεί, ότι οι κυρώσεις δεν αποτελούν ένα ασήμαντο όπλο αντιμετώπισης μία κατάστασης που προκύπτει, αλλά πρέπει να λαμβάνονται με ιδιαίτερη σύνεση και προσοχή με στόχο τις λιγότερες όσο το δυνατόν αρνητικές συνέπειες προς τον γενικό πληθυσμό.

Βιβλιογραφία

- (UNRIC), United Nations Regional Information Centre for Western Europe.
Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης Ηνωμένων Εθνών (UNRIC). Βρυξέλλες, 2019.
- AFRICAN UNION. *CONSTITUTIVE ACT OF THE AFRICAN UNION*. Lomé, 2000.
- Biersteker, Thomas , και Clara Portela. *EU sanctions in context: three types*.
 European Union Institute for Security Studies (EUISS), 2015.
- BRZOSKA, MICHAEL . «E-INTERNATIONAL RELATIONS.» *E-INTERNATIONAL RELATIONS*. 19 05 2014. <https://www.e-ir.info/2014/05/19/the-power-and-consequences-of-international-sanctions/> (πρόσβαση 05 08, 2022).
- Carisch, Enrico, και Loraine Rickard-Martin. *United Nations Sanctions on Iran and North Korea - Report Part Title: Understanding Sanctions* . International Peace Institute, 2014.
- Casey, Christopher A. , Dianne E. Rennack, Ian F. Fergusson, και Jennifer K. Elsea. «Congressional Research Service.» 14 07 2020. <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R45618.pdf> (πρόσβαση 2 21, 2021).
- Center for Strategic and International Studies. «CSIS.» 4 10 2018. <https://www.csis.org/programs/transnational-threats-project/past-projects/terrorism-backgrounders/hayat-tahrir-al-sham>.
- Chainoglou, K. «Attacks on Tangible and Intangible Cultural Heritage: Human Rights Violations, Violations of International Cultural Heritage Law or a Threat to International Peace and Security?» Στο *Transcultural Diplomacy and International Law in Heritage Conservation: A Dialogue between Ethics, Law, and Culture*, του/της O. Niglio και E. Lee , 359-376. Singapore: Springer, 2021.
- Chaliand, Gérard , και Arnaud Blin. *THE HISTORY OF TERRORISM - FROM ANTIQUITY TO ISIS*. Oakland, California: UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS, 2007, 2016.
- Charron, Andrea , και Clara Portela. *The UN, Regional Sanctions and Africa*. Singapore Management University, 11 2015.
- COSTIGAN, SEAN S. , και DAVID GOLD. *Terronomics*. Ashgate Publishing Company. Burlington, USA: Ashgate Publishing Limited, 2007.
- Counter-Terrorism Committee Executive Directorate. *RESOLUTION 1624*. 2005.
- Cunliffe, Emma , και Luigi Curini. «ISIS and heritage destruction:» *Antiquity*, 2018: 1094-1111.

- Department of State. *U.S. Department of State - Diplomacy in action*. 2015.
<https://2009-2017.state.gov/j/ct/rls/crt/2015/257520.htm> (πρόσβαση 12 16, 2020).
- Engers, Maxim , και Jonathan Eaton. *Sanctions*. Τόμ. 100. The University of Chicago Press, October 1992.
- Glenn, Cameron , Mattisan Rowan, John Caves, και Garrett Nada. *Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State*. 28 10 2019.
- Hansen, Hendrick, και Peter Kainz. «Radical Islamism and Totalitarian Ideology: a Comparison of Sayyid Qutb’s Islamism with Marxism and National Socialism.» *Totalitarian Movements and Political Religions*, 28 02 2007: 55-76.
- Holland, Andrew , και Rossella Cerulli. *Reactive and Unimaginative A Closer Look at the Current U.S. Strategy on Sanctions*. American Security Project, 2020.
- Hourani, Albert. *Η ιστορία του Αραβικού Κόσμου*. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ.
 Μετάφραση: Θεοδώρα Δαρβίρη. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2009.
- Huckerby, Jayne . *When Human Trafficking and Terrorism Connect: Dangers and Dilemmas*. 22 02 2019. <https://www.justsecurity.org/62658/human-trafficking-terrorism-connect-dangers-dilemmas/>.
- . *When Terrorists Traffic Their Recruits*. 15 03 2021.
<https://www.justsecurity.org/75343/when-terrorists-traffic-their-recruits/>.
- Kaempfer, William H., και Anton D. Lowenberg. *International Sanctions*. Τόμ. 17. The Journal of Economic Perspectives. American Economic Association, 2003.
- . «International Sanctions.» *The Journal of Economic Perspectives*, 2003, The Journal of Economic Perspectives εκδ.: 233-235.
- Koeze, Ella . «Boycotts, Not Bombs: Sanctions Are a Go-To Tactic, With Uneven Results.» *The New York Times*, 03 2022.
- Masters, Jonathan . *Council of Foreign Relations*. 12 08 2019.
<https://www.cfr.org/backgrounder/what-are-economic-sanctions> (πρόσβαση 10 12, 2020).
- Masters, Jonathan. *What are Economic Sanctions*. Council on Foreign Relations, 12 August 2019.
- OFAC. *Terrorist Assets Report: Calendar Year 2002 Annual Report to the Congress on Assets in the United States of Terrorist Countries and International Terrorism Program Designees*. 2002.
- OULDRAAT, Chantal DE JONGE. «The United Nations and the campaign against terrorism.» Στο *STRENGTHENING DISARMAMENT AND SECURITY*, 29-37. 2004.

- Peksen, Dursun . «The Office of the High Commissioner for Human Rights.» *United Nations*. χ.χ.
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Events/Seminars/CoercitiveMeasures/DursunPeksen.pdf> (πρόσβαση 05 08, 2022).
- Rogers, Thomas . «U.N. Reports Contacts With South Africa.» *The New York Times* D (04 1988): 23.
- Rosenberg, Elizabeth, και Jordan Tama. *Strengthening the Economic Arsenal*. Center for a New American Security, 2019.
- Security Council. *Resolution 1373 (2001)*. 28 09 2001.
- Security Council. *Resolution 1373*. 28 09 2001.
- Senate and House of Representatives. «U.S. Government Information.» 27 09 1979.
<https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-93/pdf/STATUTE-93-Pg503.pdf#page=1> (πρόσβαση 01 12, 2021).
- Sengupta, Somini . «U.N. Council to Adopt Sanctions Against ISIS.» *New York Times*, 2015: 12.
- Sengupta, Somini . «United Nations: Sanctions Against ISIS Adopted.» *The New York Times*, 2015: 10.
- Simons, Geoff. *Imposing Economic Sanctions - Legal Remedy or Genocidal Tool?* London: Pluto Press, 1999.
- Tichý, Lukáš . «The Islamic State oil and gas strategy in North Africa.» *Energy Strategy Reviews*, 02 04 2019: 254-260.
- TREASURY, U.S. DEPARTMENT OF THE. *Office of Foreign Assets Control - Sanctions Programs and Information*. 2020. <https://home.treasury.gov/policy-issues/office-of-foreign-assets-control-sanctions-programs-and-information> (πρόσβαση 12 2, 2020).
- . *Specially Designated Nationals And Blocked Persons List (SDN) Human Readable Lists*. 2020. <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/specially-designated-nationals-and-blocked-persons-list-sdn-human-readable-lists> (πρόσβαση 12 10, 2020).
- . *Ukraine-/Russia-related Sanctions*. 2020. <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/sanctions-programs-and-country-information/ukraine-russia-related-sanctions> (πρόσβαση 12 10, 2020).
- Trinity Magazine Home. *Trinity University*. 30 11 2012.
<https://discover.trinitydc.edu/magazine/2012/11/30/trinity-perspective-on-the-arab-spring/>.
- United Nations - Security Council. *Sanctions-ISIL (Da'esh) & Al-Qaida Sanctions Committee*. χ.χ.
<https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/resolutions>.

- United States-Department of State. *Refworld*. 18 09 2018.
[https://www.refworld.org/docid/5bcf1f6dc.html%C2%A0\[accessed%2028%20February%202022\]](https://www.refworld.org/docid/5bcf1f6dc.html%C2%A0[accessed%2028%20February%202022]) (πρόσβαση 02 24, 2022).
- US Attorney's Office;. *The United States attorney's office - Southern District of New York*. 30 June 2014. <https://www.justice.gov/usao-sdny/pr/bnp-paribas-agrees-plead-guilty-conspiring-process-transactions-through-us-financial> (πρόσβαση 12 10, 2020).
- US STATE DEPARTMENT. *Foreign Terrorist Organizations - BUREAU OF COUNTERTERRORISM*. 2020. <https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/> (πρόσβαση 12 10, 2020).
- Waltz, Kenneth. *Ο άνθρωπος το κράτος και ο πόλεμος - Μία θεωρητική ανάλυση*. Εκδόσεις Ποιότητα. Columbia University Press, 2001, 2011.
- Κτενίδης, Ιωσήφ Γ. *Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνείς Κυρώσεις*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, 2008.
- Νάσκου-Περγάκη, Π., Κ. Αντωνόπουλος, και Μ. Σαρηγιαννίδης. *Διεθνείς Οργανισμοί*. 2η Έκδοση. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 2019.
- Ο.Η.Ε. *ΧΑΡΤΗΣ ΟΗΕ - Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών*. Άγιος Φραγκίσκος, 26 06 1945.
- Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος. *Η διεθνής πολιτική στον 21ο αιώνα*. ΠΟΙΟΤΗΤΑ. Μοντάζ: Ζωή Κωτούλα. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2008.
- The United States Government. *U.S. DEPARTMENT OF THE TREASURY*. 2 10 2011. <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/tg1056.aspx>.